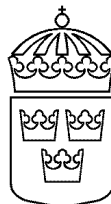

Protokoll
1995/96:34

Riksdagens protokoll 1995/96:34

Fredagen den 8 december

Kl. 9.00 – 13.40

1 § Val av en ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet

Anf. 1 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! Riksdagen beslutade den 20 april 1995 att riksdagen får utse en eller flera ställföreträdande ombudsmän vid JO-ämbetet.

De personer som kan komma i fråga som ställföreträdande ombudsmän bör enbart vara sådana som har tjänstgjort som ombudsmän vid JO-ämbetet.

Konstitutionsutskottet föreslår nu enhälligt att riksdagen utser justieombudsmannen Gunnel Norell Söderblom som avgår med pension den 31 december 1995 till ställföreträdande ombudsman.

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed under tiden den 1 januari 1996 – den 31 december 1997 till

ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet
Gunnel Norell Söderblom

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1995/96:U13–U17 till utrikesutskottet

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 7 december

SKU12 Mervärdesskatt på dagstidningar

Mom. 1 (moms på allmänna nyhetstidningar)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (m, fp, v, mp)

Votering:

173 för utskottet

123 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1995/96:34
8 december

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 21 c, 10 kds
För res. 1: 68 m, 22 fp, 19 v, 14 mp
Frånvarande: 19 s, 12 m, 6 c, 4 fp, 3 v, 4 mp, 5 kds

Mom. 3 (konkurrensnedvridning mellan tidningar)

1. utskottet
2. res. 3 (m, fp, v, kds)

Votering:

177 för utskottet

119 för res. 3

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 21 c, 14 mp
För res. 3: 68 m, 22 fp, 19 v, 10 kds
Frånvarande: 19 s, 12 m, 6 c, 4 fp, 3 v, 4 mp, 5 kds

Mom. 4 (reklamskatten)

1. utskottet
2. res. 4 (v, mp)

Votering:

262 för utskottet

33 för res. 4

1 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 68 m, 21 c, 23 fp, 10 kds
För res. 4: 19 v, 14 mp
Avstod: 1 s
Frånvarande: 20 s, 12 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 4 mp, 5 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU7 Insättningsgaranti

Mom. 2 (insättarskydd för kortvariga större behållningar)

1. utskottet
2. res. 1 (mp)

Votering:

283 för utskottet

14 för res. 1

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 69 m, 21 c, 23 fp, 19 v, 10 kds

För res. 1: 14 mp

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 4 mp, 5 kds

Prot. 1995/96:34

8 december

Mom. 3 (självrisk i garantisystemet)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

Votering:

229 för utskottet

68 för res. 2

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 21 c, 23 fp, 19 v, 14 mp, 10 kds

För res. 2: 68 m

Frånvarande: 19 s, 12 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 4 mp, 5 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

4 § Ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1995/96:KU12

Ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan (prop. 1995/96:80)

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Anf. 2 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! År 1992 beslutade regeringen på mitt förslag att 1996 skulle bli jubileumsår för att lyfta fram den svenska massutvandringen till Amerika som började för 150 år sedan. Inför jubileumsåret kommer nu flera publikationer som bl.a. beskriver utvandringen och dess orsaker.

Även om huvudorsaken till utvandringen var fattigdom och önskan om ett bättre materiellt liv, var religionsförföljelsen i Sverige också en bidragande orsak. Folk fick inte samlas till läsar- och bönemöten. Polismakten hjälpte kyrkan att jaga folk, och domstolarna dömde folk till fängelse eller till landsförvisning. Kyrkan själv ägnade sig åt trakasserier. Staten och kyrkan gick hand i hand.

Religionsfriheten blev en viktig politisk fråga under andra hälften av 1800-talet. Kampen för religionsfrihet kom att bli en viktig del i kampen för demokratin i Sverige. Frikyrkorörelsen och den följande nykterhetsrörelsen kom att bli vägröjare för demokrati. I släptåg kom andra folkrörelser och politiska sammanslutningar.

När konventikelplakatet väl hade avvecklats 1858 hände inte så mycket i stat-kyrka-frågan. Från att ha propagerat för frihet från kyrkans ok kom den socialdemokratiska politiken att i stället bli en värnare

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

om statskyrkan. På 50-talet fanns det t.o.m. framträdande socialdemokrater som öppet propagerade för en statskyrka i akt och mening att förhindra en missionerande kyrka. Det är bättre att ha kyrkan under kontroll än att den bleve en kraft som kunde störa.

Visserligen togs ett stort steg med 1951 års religionsfrihetslag. Medborgarna kunde fritt lämna kyrkan. Men statskyrkosystemet fortsatte. I 43 år har statskyrkan levt på övergångsbestämmelser. Först nu till årsskiftet blir det en frivillig handling att gå med som medlem i Svenska kyrkan.

Det skulle till en liberal regering innan grunderna för statskyrkosystemet ifrågasattes 1979. Försöket att i praktiken förverkliga den grundlagsfästa religionsfriheten misslyckades dock då. I stället fick vi en omorganisation av Svenska kyrkan, som till stora delar ytterst var beslutad av staten.

Född inom frikyrkan, medlem i Svenska kyrkan och uppväxt med liberala frihetsidéer har jag i egenskap av politiker – inte i egenskap av medlem i Svenska kyrkan – tvingats att delta i en mängd beslut som jag har ansett att kyrkan själv borde ha beslutat om. Jag har i regeringsställning varit med om att föreskriva vilken bön som skulle bedjas i kyrkan. Jag har varit med om att utse andliga ledare i kyrkan. Här i riksdagen har jag bl.a. varit med om att besluta om huruvida präster skall bo i prästgård eller inte.

Folkpartiet har under en följd av år hävdats att de grundläggande frågorna borde tas upp till behandling i stället för att staten skulle delta i en inre reformering av Svenska kyrkan. Statskyrkosystemet har försvarats ur olika synvinklar under historien. Under 1800-talet var det de konservativa som förtryckte människors frihet. Statskyrkan höll människorna i Herrans tukt och förmaning. Frikyrkor och fritänkare utgjorde orosmoment som kunde störta staten i fördärvet. Man var rädd för frihet och demokrati.

Senare ansågs det bra att staten höll ett öga på kyrkan så att den inte skulle hota den socialistiska samhällsutvecklingen. Ecklesiastikminister Arthur Engbergs helomvändning på 30-talet från religionsfrihetsagitator till permanentare av statskyrkosystemet är intressant.

I sen tid synes systemets försvarare främst hysa en önskan om att bevara uppnådda organisationsstrukturer och konservera Svenska kyrkans karaktär.

Herr talman! Den fråga som nu skall ställas och som måste besvaras är: Kommer statskyrkosystemet att vara avskaffat i Sverige år 2000?

Skrivningarna i propositionen är luddiga. Ett omfattande utredningsarbete skall nu komma till stånd och vi vet inte hur slutresultatet kommer att se ut. I propositionen konstateras att vi nu har en statskyrka. Men ingenstans – såvitt jag kan se – står att statskyrkan eller statskyrkosystemet skall avskaffas. Det står ingenting om åtskillnad eller upplösta band. I stället är ordvalet ”förändrade relationer” eller ”förändring i relationerna” mellan staten och Svenska kyrkan. Det talas om *ökad* likställighet mellan andra trossamfund, inte likställighet. Man talar om en balanspunkt mellan Svenska kyrkans särskilda ställning och principen om religionsfrihet.

Jag kan förstå att kompromissande och samskrivning kan leda till formuleringar av det här slaget. Men svar på frågan om statskyrkosystemet kommer att avskaffas måste nu kunna ges.

Vi har genom vår motion och reservation velat säkerställa att så sker. Religionsfrihetens princip kräver att alla trossamfund behandlas lika. Även vi i Folkpartiet anser dock att man bör kunna ta hänsyn till historiska fakta och att det kan vara av värde att största möjliga samförstånd uppnås. Vi är således beredda att acceptera vissa undantag ifrån strikt likabehandling mellan trossamfunden. Denna särreglering måste dock inskränkas till vad som är absolut nödvändigt.

I propositionen sägs det att man eftersträvar en långsiktig lösning. Men det är ingenting som regeringen själv kan bestämma över. Om resultatet efter utredningarna blir en halvmesyr kommer stat-kyrka-frågan att bli en politisk fråga för många år framöver. Det kan bl.a. Folkpartiet garantera.

Propositionens förslag är i grundläggande frågor ett framsteg i förhållande till Kyrkoberedningens förslag. Men så många frågor hålls öppna att det är tveksamt om propositionen kan anses vara en principproposition. Så många frågor hålls öppna att man kan säga att propositionen egentligen endast är ett förslag om fortsatt utredningsarbete.

Kyrkomötet har presenterat en lång önskelista med en rad omfattande frågor som man vill ha reglerad i statlig lag.

Den handlar om bestämmelser om grunderna för Svenska kyrkans finansiering och om den kyrkliga egendomens reglering. Den handlar också om kompetensfördelningen mellan Svenska kyrkans lokala, regionala och nationella nivåer.

Vissa allmänna principer av betydelse för Svenska kyrkan som en öppen, demokratisk och rikstäckande kyrka är att kyrkoavgiften skall benämnas kyrkoskatt, att vi får en inomkyrkligt reglerad överprövningsrätt, att de inomkyrkliga valen skall vara demokratiska, att ordningen med proportionella val skall garanteras och att bestämmelser om valbarhet införs. Andra principer är att rätten till ledighet för fullgörande av kyrkliga förtroendeuppdrag lagfästs och att offentlighetsprincipen lagfästs.

Som svar på dessa önskemål säger regeringen följande i propositionen: 1995 års kyrkomöte har också gett regeringen till känna att grundelementen i denna relationsändring så som de preciserats av andra kyrkolagsutskottet tillgodoser Svenska kyrkans behov. Därmed drar regeringen slutsatsen att detta kan ligga till grund för reformarbetet.

Även om hela önskelistan inte kommer att tillgodoses i den slutliga behandlingen så finns det förslag från regeringen i propositionen som inte kan godtas. Varför skall staten t.ex. föreskriva att kyrkan skall ha biskopar? Varför skall staten föreskriva att en kyrkomedlem inte själv skall kunna välja vilken församling han eller hon vill tillhöra? Och varför skall staten bestämma att medlemsavgiften skall sänkas om staten stöder de kulturhistoriska byggnaderna inom kyrkan?

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Herr talman! Det utredningsarbete som nu ligger framför oss berör grundläggande frågor om religionsfriheten. Det berör också samtliga trossamfund, och därför är det angeläget att samtliga trossamfund också garanteras en möjlighet att delta i utredningsarbetet, inte bara som samrådspart utan så att de faktiskt kan komma att delta.

Avslutningsvis vill jag rikta mig till de liberaler inom kyrkan som har verkat under många år och bedrivit ett långsiktigt arbete för att vinna förståelse för att banden mellan staten och kyrkan upplöses. Det har inte alltid varit så lätt att hävda den religionsfrihetsståndpunkten.

Propositionen utgör naturligtvis ett viktigt steg i kyrkans frigörelse från staten, men vi i Folkpartiet har med vår motion och vår reservation velat säkerställa att den friheten uppnås också efter utredningsarbetet. Genom vår reservation i utskottet anser vi oss ha möjlighet och frihet att agera när de slutliga förslagen kommer på riksdagens bord i slutet av detta sekel.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Anf. 3 NILS FREDRIK AURELIUS (m)

Herr talman! Det betänkande om förändrade relationer mellan kyrkan och staten som riksdagen skall ta ställning till i dag innebär att kyrkan i väsentliga avseenden får besluta i sina egna angelägenheter. Enligt Moderata samlingspartiet utgör förslaget, som består av principiella riktlinjer, en bra utgångspunkt för det framtida utredningsarbetet. Förslaget är förstås en kompromiss, och sådana är inte alltid av ondo. Enligt min mening är det både lämpligt och nödvändigt att en förändring av detta slag har en så bred förankring som möjligt.

Sedan kan man förstås tycka att utredandet varit i grundligaste laget, eftersom det faktiskt mer eller mindre har hållit på i 30 år. 1971 kom Alva Myrdals förslag och 1976–77 var kyrka–stat-beredningen färdig. Sedan dess har ytterligare ett mycket grundligt utredningsarbete skett. Nu finns emellertid ett förslag som också kyrkomötet har ställt sig bakom, vilket är en av förutsättningarna för de förändrade relationerna. De motionärer och reseranter som vill ha ännu längre gående förändringar, och därför vill avslå förslaget, verkar inte riktigt ha insett att de i realiteten ber om status quo och ytterligare fördröjningar.

Genom århundradena har reformationens enhetliga statskyrkosystem steg för steg förändrats under intryck av förändringarna i samhället. Under reformations- och stormaktstiden var kungen – inte ”statsmakterna”, som det står i propositionen – ansvarig för kyrkan. Det enhetliga statskyrkosystemet har sedan gradvis försvunnit genom en utveckling där viktiga milstolpar varit konventikelplakatets avskaffande 1858, dissenterlagarna 1860 och 1873 och slutligen religionsfrihetslagen 1951 som gav var och en en möjlighet att lämna kyrkan genom en enkel anmälan på pastorsexpeditionen. Den historiska bakgrunden är bl.a. industrialiseringen, sekulariseringen och framväxten av frikyrkorörelsen. Sedan dess har också invandringen gjort Sverige till ett mångkulturellt samhälle. Under tiden har också den inomkyrkliga reformeringen gjort kyrkan mer förberedd för en friare ställning.

Herr talman! Moderata samlingspartiet tog redan på partistämman 1987 ställning för en långtgående frigörelse och uttalade bl.a. att: "Riksdagens lagstiftningsmakt över kyrkan skall upphöra och kyrkan bli fri att besluta i egna angelägenheter." Vi välkomnar därför detta förslag. Det finns dock några frågor i förslaget som är oklara. På en punkt, nämligen den beträffande statens ansvar för vården av kulturhistoriskt värdefull egendom, har vi moderater reserverat oss mot majoriteten i utskottet.

Knäckfrågorna i kyrka-stat-diskussionen har varit två. Den ena gällde kyrkotillhörigheten. För någon månad sedan fattade riksdagen ett särskilt beslut om att dopet, helt i enlighet med kyrkans gamla lära, skall vara vägen till medlemskap, eller tillhörighet, som man egentligen bör säga. Att denna fråga bröts ut och behandlades för sig var nog en förutsättning för den konsensus som uppnåts i övrigt.

Den andra knäckfrågan är den om beskattningsrätten. Denna har lösts på så vis att kyrkan även i framtiden får statlig hjälp med uppbörden, men att också andra trossamfund erbjuds denna möjlighet. Kyrkomötet utgick uppenbarligen ifrån att avgiften skulle fungera som den nuvarande kyrkoskatten. För närvarande är församlingsskatten en kommunalskatt bland andra. I 1 § kommunalskattelagen står att med allmän kommunalskatt avses kommunalskatt, landstingsskatt och församlingsskatt.

Jag är medveten om att det nog inte hade varit möjligt att ändra på de nuvarande principerna för uppbörd och ändå nå fram till en bred överenskommelse. När jag väl har sagt detta kan jag inte underlåta att säga att det ligger mycket i de resonemang som förs i motion K4 av Lennart Hedquist m.fl. Om strukturen läses till den nuvarande kommer förändringarna av t.ex. grundavdrag, som riksdagen beslutar om, också att direkt påverka kyrkoavgiften, liksom t.ex. ändrade regler för bilavdrag. Detta kan sägas vara mot principen att kyrkan skall frigöras från riksdagens lagstiftningsmakt. Utskottets skrivning om motion K4 är dock någorlunda positiv, eftersom det står att frågor om avgiftsstrukturen kan behandlas i det fortsatta utredningsarbetet.

Frågan om ifall uttaget skall betecknas som en skatt eller en avgift uppfattas tydligen som symbolisk och därmed viktig av många, t.ex. kyrkomötet. Det finns t.o.m. en enskild motion med anledning av propositionen med det enda förslaget att beteckningen skall vara skatt och inte avgift. Rent principiellt måste dock den korrekta beteckningen vara avgift. I och med att församlingarna förlorar sin kommunstatus kan de rimligtvis inte heller längre besluta om skatter.

Visserligen är missbruket av begrepp som skatt och avgift vanliga i den politiska världen. Det som kallas sjukförsäkringsavgift är t.ex. en skatt osv. Att regeringen vill vilseleda allmänheten genom en oklar terminologi är dock knappast något skäl för att också den andliga världen skall drabbas av en liknande förvirring. Jag har också svårt att se att begreppet skatt skulle vara det mest omistliga i den kyrkliga traditionen. Också denna fråga kommer emellertid att utredas vidare.

Herr talman! Ett framsteg i regeringens förslag i förhållande till Kyrkoberedningens är att regeringsformen endast kommer att innehålla

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

regler om lagstiftning om Svenska kyrkan och andra trossamfund. Tanken på en konstitutionellt grundad rätt för kyrkomötet att meddela föreskrifter är borta. Därmed faller också mycket av kritiken för oförenlighet med regeringsformens bestämmelser om religionsfrihet. Den nya rättsfiguren trossamfund har för övrigt det goda med sig att andra kyrkor än Svenska kyrkan, t.ex. den ortodoxa, inte behöver tvingas in i en för dem främmande form som förening eller stiftelse. Detta har dock inte författaren till vänsterreservationen begripit. Att det sedan tillkommer en särskild lag om Svenska kyrkan och att denna inte arbetas in i en allmän lag om trossamfund är i mycket en praktisk fråga. Svenska kyrkan har 7,6 miljoner medlemmar, medan vissa trossamfund kan ha 3 000. En allmän lag skulle under alla omständigheter mest komma att handla om Svenska kyrkan.

De resonemang om brister i religionsfriheten som förekommer i vissa reservationer och motioner tycks mig framför allt vittna om ett bristande sinne för proportioner, särskilt i ett internationellt och historiskt perspektiv. Att det kommer att finnas en rättslig reglering av förhållandet mellan staten och Svenska kyrkan innebär inte att någon hindras att utöva sin religion eller att tillhöra ett trossamfund.

Utskottet skriver att en lag om Svenska kyrkan inte bör vara alltför omfattande. Det väsentliga, och det som det råder stor enighet om, är att Svenska kyrkan skall vara en öppen, demokratisk, rikstäckande och evangelisk-luthersk folkkyrka.

I debatten har det ibland hävdats att det skulle vara onödigt med dessa krav, eftersom det är självklart att kyrkan står för dem. En jämförelse med andra samfund visar dock att det inte alltid är så lätt att vara rikstäckande. Det är uppenbart att dessa andra samfund så att säga måste satsa där det lönar sig, dvs. där det finns ett underlag. Att dessa särskilda krav på Svenska kyrkan formuleras är förstås också ett uttryck för den historiska kontinuiteten liksom de var en förutsättning för den breda kompromissen. Svenska kyrkan är inte ett trossamfund som alla andra.

Herr talman! Låt mig ägna den sista delen av inlägget åt den moderata reservation som är fogad till betänkandet. Den gäller statens ansvar för kyrkans kulturhistoriskt värdefulla egendom. Beträffande kyrkans egendom i allmänhet är enigheten stor om att kyrkan skall behålla denna, och fattas bara annat. Däremot har regeringen i propositionen i likhet med utskottsmajoriteten avvikit från vad kyrkomötet och andra beredande instanser sagt på en väsentlig punkt.

Utskottet skriver att bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena är en angelägenhet för hela samhället och svenska folket och att kostnaden för detta allmänintresse därför inte skall bäras endast av Svenska kyrkans medlemmar. Så långt är allt gott och väl.

Sedan skriver utskottet dock att det i det nuvarande samhällsekonomiska läget inte finns något utrymme för ökade insatser för vård av kulturhistoriskt värdefull kyrklig egendom. ”Det får därför accepteras som en utgångspunkt för det fortsatta utredningsarbetet att Svenska kyrkans sammanlagda uttag av kyrkoavgift minskas i totalt samma

omfattning som den statliga ersättningen. En motsatt ordning skulle innebära en viss dubbelbetalning för församlingarnas medlemmar.”

Regeringen och utskottsmajoriteten har därmed frångått principer som det hittills varit stor enighet om. Den s.k. ERK-utredningen, Utredningen om ekonomi och rätt i kyrkan, föreslog att ersättningen till kyrkan borde utgå med 400 miljoner kronor per år, räknat i 1990 års penningvärde, och en liknande summa finner vi i Kyrkoberedningens betänkande Staten och trossamfundet.

Det som har hänt därefter är uppenbarligen att någon som bestämmer kommit in och haft synpunkter. Majoriteten i utskottet traskar patrullo, inklusive Centerpartiet, vilket möjligen förvånar någon.

Förslaget kan kritiseras, inte bara för att det frångår tidigare överenskommelser utan också därför att det är principiellt felaktigt. Hur skall staten, som just givit kyrkan självbestämmande, kunna gå in och föreskriva att avgiftsuttaget skall minskas med si eller så mycket på grund av att staten anslagit en viss summa? Resonemanget om ”viss dubbelbetalning” är inte heller övertygande. Om alla skattebetalare, även de som inte är med i kyrkan, skall vara med och betala genom anslag till kulturminnesvården bör detta ske genom statliga anslag till kyrkan. Sedan kommer kyrkan ändå att ha all anledning att försöka hålla avgiftsuttaget nere, bl.a. för att inte i onödan betunga medlemmarna. Men det är en annan fråga som staten inte bör eller behöver lägga sig i. Herr talman! Av dessa skäl yrkar jag bifall till den moderata reservationen 4 som är fogad till betänkandet.

Avslutningsvis vill jag ändå konstatera att samstämmigheten i väsentliga avseenden är god mellan de två stora partierna och även andra. Avståndet till reservanterna är inte heller oöverstigligt i alla frågor, eftersom det även i reservationerna talas mycket om behovet av omfattande särslagstiftning för Svenska kyrkan osv.

Det väsentliga är att vi *nu* fattar det avgörande beslutet. Det kommer att vara bra för det civila samhället med en fristående, förhoppningsvis frimodig och självständig, kyrka. En frigörelse kommer också att vara bra för Svenska kyrkan, som efter alla år av utredande nu får bättre möjligheter att koncentrera sig på sin viktigaste uppgift.

Anf. 4 BIRGIT FRIGGEBE (fp) replik

Herr talman! Även jag kan tycka att den här frågan om huruvida man skall reglera detta i en lag eller i två lagar är en ganska teknisk och praktisk fråga. Problemet är ju att frågan har gjorts till en symbolisk fråga. Man motiverar det med behovet av särbehandling för Svenska kyrkan. Därför kommer det alltmer att framstå som ett tecken på huruvida det skall vara en omfattande särreglering av Svenska kyrkan jämfört med andra trossamfund eller inte.

Det talas om att det behövs så mycket lagtext för att reglera Svenska kyrkan i förhållande till andra trossamfund. I dag innehåller kyrkolagen omkring 700 paragrafer. Det är naturligtvis ingen som föreställer sig att det skall vara så även i framtiden. Men det har faktiskt lagts fram förslag, bl.a. i en reservation till Kyrkoberedningen, där man har tagit fram en lag om trossamfund som omfattar 18 paragrafer. Sex

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

av dessa skulle vara gemensamma för alla trossamfund, åtta skulle gälla särskilt för Svenska kyrkan, och fyra skulle gälla övriga trossamfund. Det handlar om ett par tre trycksidor. Därför kan man inte motivera detta med att det är en praktisk lösning att ha en särskild lag för Svenska kyrkan, eftersom det ger argument för dem som vill symbolisera den här särskilda lagen med ett behov av en omfattande särbehandling av Svenska kyrkan.

Anf. 5 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik

Herr talman! Det väsentliga ur konstitutionell synvinkel är att det i själva regeringsformen bara kommer att talas om en lag om Svenska kyrkan och andra trossamfund. Det kan inte vara speciellt konstigt att man då nämner Svenska kyrkan som det största historiska samfundet i Sverige. Att man sedan har två olika lagar är trots allt ganska praktiskt. Vad det sedan symboliskt innebär får väl var och en lägga in i detta.

Jag tycker förstås inte att det är speciellt konstigt att man inte bara med tanke på Svenska kyrkans storlek utan också dess historiska förflutna har dessa bestämmelser om Svenska kyrkan i en särskild lag. Dessa bör man alltså ha redan av historiska skäl. Sedan finns det trots allt också praktiska synpunkter. Även Birgit Friggebo höll åtminstone delvis med om att det kan vara praktiskt lämpligt, eftersom Svenska kyrkan genom sin storlek och även på andra sätt avviker från de andra trossamfunden, att man har dessa bestämmelser i en särskild lag.

Anf. 6 BIRGIT FRIGGEBE (fp) replik

Herr talman! Nils Fredrik Aurelius motiverar sina åsikter med att det finns praktiska och historiska skäl och att han vill ha en särskiljning också i grundlagen.

Av till stor del historiska skäl anser jag att religionsfrihetens princip och dess innehåll är det viktiga och att det bör vara det grundläggande och utgångspunkten för den här regleringen. Då är det en självklarhet att det som slogs fast redan i 1951 års religionsfrihetslag, nämligen att Svenska kyrkan är ett trossamfund, också kommer till uttryck i den framtida lagstiftningen.

Anf. 7 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik

Herr talman! Dessa två olika lagar kommer ju inte att finnas i regeringsformen, utan det blir bara en bestämmelse. Det är väsentligt att komma ihåg detta från konstitutionell synpunkt.

Man kan inte här tala om att detta att Svenska kyrkan av andra och historiska skäl har en speciell ställning på något sätt skulle strida mot religionsfriheten. Religionsfriheten, som den framgår av 1951 års religionsfrihetslag, innebär ju att man har rätt att vara med i ett trossamfund och rätt att inte vara med. Dessutom har man rätt att anordna möten. Ingen kan på allvar säga att det som vi i dag kommer att besluta om kränker eller inskränker denna grundlagsskyddade rätt till religionsfrihet.

Anf. 8 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Jag kan instämma i flera av de ståndpunkter som Birgit Friggebo har anfört, naturligtvis med undantag av de mera biografiska noteringarna i hennes huvudanförande, som jag självfallet inte kan ha någon mening om, och av de delar där hon, trots att hon egentligen kanske inte vill, ändå instämmer i utskottsmajoritetens skrivningar.

Att kyrkan skall skiljas från staten – dvs. att statsmakten skall vara strikt neutral i trosfrågor och att människors inställning till religionen i strikt mening skall vara en privatsak – är en klassisk arbetarrörelseståndpunkt. En statskyrka eller en kyrka med speciella relationer till staten strider mot religionsfriheten och mot principen att olika uppfattning eller tro i religionsfrågor skall behandlas likvärdigt.

Även om föreliggande proposition och utskottsbetänkande går ett steg i rätt riktning är innebörden dock en fortsatt särställning bland de religiösa samfundet för svenska kyrkan och för religiösa samfund gentemot andra ideella organisationer.

Propositionen syns vara väl förankrad främst inom statskyrkliga kretsar och uttrycker en kompromiss mellan olika intressen inom dessa. Men den innebär inget avgörande steg mot den definitiva separation mellan stat och kyrka som jag menar är nödvändig.

Vi har därför sett oss nödgade att markera vår principiella inställning till ett definitivt skiljande av kyrkan från staten samt till att religiösa samfund inte skall ha en legal särbehandling framför andra ideella sammanslutningar.

Vi har i regeringsformen grundlagsskyddat religionsfriheten och organisationsfriheten. Ingen har kunnat visa att detta skydd har varit otillräckligt. Sverige är inte och skall inte vara ett land där religionsfriheten sitter trångt. Men en religiös övertygelse skall inte heller av staten värderas annorlunda eller förmer än andra övertygelser. Inga andra ideella sammanslutningar har en speciell lagstiftning. De får inte heller gratis hjälp eller över huvud taget någon hjälp från staten att dra in sina medlemsavgifter.

Häri ligger grundfelet i propositionen och utskottets grundlinje. Moderaternas talesman säger här att en del församlingar och samfund vill ha en kyrkolag eller församlingslag, men samfundet har existerat och dessutom kunnat växa – det gäller en del samfund som är vanliga framför allt bland invandrare – utan att det finns en lag. Gällande förhållanden har i det stycket varit fullt tillräckliga och inte inkräktat på deras frihet eller möjligheter.

En lag om religiösa samfund innebär också definitionsproblem när det gäller vilken organisation som skall godkännas som ett samfund och vilka organisationer som skall underkännas. Vi som står bakom Vänsterpartiets motion ifrågasätter därför behovet av en församlingslag eller, vilket skulle vara ännu sämre, en speciell lag för Svenska kyrkan och en annan lag för övriga samfund.

Resultaten av alla utredningar, dvs. det som föreslås i propositionen och betänkandet, kan som Birgit Friggebo tidigare har sagt bli en halvmesyra. Vi anser därför att det krävs ett nytt förslag som tydligt och entydigt syftar till en definitiv separation mellan stat och kyrka. Även

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

vi som har skrivit under motionen inser att det tar tid att lösa upp de historiska banden.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 9 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik

Herr talman! Jag har två frågor till Kenneth Kvist med anledning av detta anförande och reservationen.

Reservationen domineras ju av ett krav på avslag. Kenneth Kvist talade om att ett nytt förslag bör läggas fram. Hur lång tid tror Kenneth Kvist att det skulle ta att få fram ett helt nytt förslag? Senast som det fanns ett förslag att ta ställning till var 1979, och då förkastades det redan på kyrkomötet.

Jag förutsätter att Kenneth Kvist delar min åsikt att ett förslag av den här typen skall vara brett förankrat och fattas med så stor uppslutning som möjligt enligt vanliga demokratiska principer.

Den andra frågan gäller en sak som jag inte riktigt förstår i Vänsterpartiets reservation. Hur kan man uppfatta detta att man ger konstitutionellt skydd för alla trossamfund som en belastning för dessa trossamfund? Det står i reservationen att flera samfund dras in under en form av statlig reglering. Att man får ett konstitutionellt stöd som väl stämmer med dessa kyrkors – den ortodoxa kyrkans eller den katolska kyrkans sätt att fungera och vara organiserad – kan väl inte vara en belastning.

Anf. 10 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Hur lång tid det tar, det beror ju på hur man vill uttrycka principen. Det behöver väl inte ta så särskilt lång tid.

Förslaget skall vara brett förankrat, men en bred förankring när det gäller religionsfriheten som angår alla medborgare innebär inte bara en förankring hos kyrkomötet bland människor som tillhör religiösa samfund, utan även hos människor som inte har en bestämd uppfattning i religiösa frågor.

När det gäller detta med att man trängs in så i och med att vi får en församlingslag i någon form är det staten som skall avgöra vad som är en religiös församling och vad som inte är en religiös församling. Då kommer väl ändå staten att lägga sig i och gradera olika trosuppfattningar, vilket jag menar strider mot likabehandling och i djupare mening religionsfriheten.

Anf. 11 INGER DAVIDSON (kds)

Herr talman! Det finns nog få frågor som har utretts så grundligt som förhållandet mellan Svenska kyrkan och staten. Att man kan ha olika utgångspunkt för varför man vill få de här förändringarna till stånd framgår med all önskvärd tydlighet av inläggen från Birgit Friggebo och Kenneth Kvist.

Gemensamt för de förslag som hittills har lagts fram är att de har avvisats, av riksdagen och av kyrkomötet. Under den förra regeringsperioden inleddes på nytt ett arbete för att få till stånd en friare ställ-

ning för Svenska kyrkan i förhållande till staten och också en mer jämbördig ställning i förhållande till övriga trossamfund.

Med den historiska kunskapen om hur frågan tidigare behandlats i ryggen och med kunskap om vilka starka motsättningar som fortfarande finns i den här frågan såg jag det som en viktig uppgift, när jag var kyrkominister, att få fram ett förslag som var så långtgående som möjligt, men som samtidigt hade förutsättningar att verkligen bli föremål för beslut och genomförande.

En kyrkoberedning tillsattes, och den lade fram sitt förslag på våren 1994. Eftersom det var viktigt med en bred remissomgång utan alltför snäva tidsramar och förslaget dessutom skulle passera kyrkomötet blev det tyvärr aldrig möjligt att komma med ett förslag före regeringsskiftet på hösten 1994.

Genom att den nuvarande regeringen i sin skrivelse till kyrkomötet och i sin proposition till riksdagen nu lägger fram ett principförslag, som i väsentliga delar bygger på underlaget från kyrkoberedningen, till hur de ekonomiska och rättsliga relationerna mellan staten och Svenska kyrkan skall utformas i framtiden fullföljs det arbete som påbörjades under den förra regeringsperioden. Jag menar att det skapar förutsättningar för en bred uppgörelse. Jag tror inte att någon regering hade varit beredd att genomföra en förändring av det här slaget utan att vara säker på att ha en bred majoritet bakom sig.

Vi kristdemokrater tycker att det är glädjande att arbetet nu har kommit så här långt. Vi är väl medvetna om att Svenska kyrkan med det här förslaget också i fortsättningen kommer att ha en särställning i förhållande till övriga trossamfund som kan vara betänkelig ur religionsfrihetssynpunkt och som självfallet måste bli föremål för fortsatt diskussion framöver.

Vår grundinställning är att alla samfund med religionsfriheten som utgångspunkt bör få verka under så likartade förutsättningar som möjligt. Men just därför anser vi att det väger tungt och ger bättre förutsättningar inför framtiden att den reform som nu föreslås fattas i största möjliga samförstånd. Det ger möjlighet att utifrån en ny utgångspunkt arbeta vidare för en likabehandling av alla trossamfund. Tills detta blir möjligt menar vi att statens stöd till Svenska kyrkan kan accepteras och motiveras såväl av historiska skäl som utifrån det faktum att en så stor del av svenska folket är, och även förväntas fortsätta att vara, medlemmar i Svenska kyrkan.

Alternativet att nu kräva mer långtgående förändringar som det inte går att få en uppslutning kring är betydligt sämre ur alla synpunkter. Om riksdagen än en gång skulle avvisa ett regeringsförslag i den här frågan skulle det skada saken allvarligt och omöjliggöra ett förändringsarbete för mycket lång tid framöver.

Med tanke på den diskussion som fördes under den förra regeringsperioden är jag speciellt glad över att Centerpartiet stöder det förslag som nu föreligger. Jag måste erkänna att jag inte riktigt hade vågat hoppas på det.

Herr talman! När det gäller frågan om kulturhistoriskt värdefull egendom vill vi markera att statens åtagande bör läggas fast på ett tyd-

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

ligare sätt, enligt de principer som föreslogs i den s.k. ERK-utredningen, Ekonomi och rätt i kyrkan. De innebär att ett visst belopp fastställs för det statliga åtagandet när det gäller vården av kyrkobyggnader.

En utredning om det kyrkliga utjämningsystemet arbetar nu på slutvarvet. När det gäller denna utredning utgår vi från att det, även med förändrade relationer till staten, kommer att utformas ett förslag som innebär att församlingar i alla delar av landet, både i städerna och på landet, får goda förutsättningar att verka.

Vi vill också betona vikten av att personalfrågorna hanteras på ett tillfredsställande sätt i det fortsatta förändringsarbetet. De här frågorna har vi uppmärksammat i motion K5, som jag vill yrka bifall till.

Herr talman! Organisationsfrågorna har redan alltför länge fått ta alltför stort utrymme från kyrkans huvudsakliga uppgift, att förmedla det kristna budskapet. Kyrkans roll i vårt sekulariserade samhälle behöver tydliggöras av kyrkan själv. Behovet av den trygghet som kyrkan står för, när omvärlden i övrigt ständigt förändras, har snarare ökat än minskat. Därför är det viktigt att Svenska kyrkan även i fortsättningen kan vara en folkkyrka som är tillgänglig för alla i hela landet.

Det förslag som vi nu skall ta ställning till är ett principförslag. Det är många delfrågor som återstår. Jag behöver inte upprepa dem eftersom flera talare redan har nämnt dem. Men i det arbetet kommer vi att delta konstruktivt, och vi utgår också från att alla intressenter – med det menar jag självfallet alla övriga trossamfund – också kommer att få möjlighet att delta.

Förslaget når, som jag sagt, inte ända fram, vare sig när det gäller Svenska kyrkans frigörelse från staten eller likställigheten med övriga trossamfund. Men det är ett rejält steg åt rätt håll. Vi kristdemokrater föredrar att medverka till att det steget tas framför att stå och stampa på samma fläck under ytterligare några år.

Anf. 12 PÄR-AXEL SAHLBERG (s)

Herr talman! I dag skall riksdagen fatta ett historiskt beslut. I hundratals år har de starka banden mellan staten och kyrkan varit en självklarhet, medan de under de senaste decennierna varit ifrågasatta och diskuterade. Samhället har förändrats, och till skillnad från Inger Davidson tror jag att det innebär att kyrkan också måste förändras och inte bara vara någon sorts förändringsfri trygghetsreplikat i samhället.

KU:s betänkande, liksom regeringens proposition, innebär att detaljer nu skall utredas, vilket skall leda till att Svenska kyrkan själv får fullt ansvar för sina egna inre frågor. Riksdagen fastslår att kyrkan förblir en öppen och rikstäckande kyrka samt en folkkyrka. Konstitutionellt får alla trossamfund som önskar det registreras och utforma sin organisation efter sina traditioner. Kyrkan får vara kyrka och staten vara stat.

Herr talman! I många decennier har utredningen om förändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan pågått. Flera förslag har lagts fram och debattens vågor har gått höga. Den kristna kyrkan började med Jesu lärjungar. Ibland får man påminna om det. De var hårt

ansatta i det dåtida Palestina. I kontrast till judendomen formades en rörelse med gemensamma rötter i Mellanöstern. Under de första århundradena var de kristna också utsatta för en systematisk förföljelse i det romerska världssamhället. Kyrkan var under lång tid därför en underjordisk rörelse. Det var under den här tiden som konturerna av kyrkan växte fram och den blev en av världens globala religioner. Då växte dogmen, organisationen och kristendomens urkunder fram, och i de olika kulturella miljöerna runt Medelhavet gavs olika betoningar och innehåll i den kristna tron.

Det var på 300-talet som kristendomen växte ihop med den politiska makten. Kejsar Konstantin var en av de kejsare som knöt samman sitt politiska program med *en* auktoriserad religion: kristendomen. Från den tiden har den kristna kyrkan mer eller mindre varit integrerad i samhället. Parallellt med dessa uttryck för en monopolkultur har det så gott som alltid funnits fria rörelser inom kristendomens ram. Dessa rörelser har tagit avstånd från makten, och i flera fall har deras anhängare varit pacifister, vägrat att betala skatt eller på andra sätt visat sitt missnöje med de politiska strukturerna. Kristendomen kan därför historiskt inte beskrivas som en officiell maktkultur, men inte heller enbart som en motrörelse.

Bland den kristna kyrkans källor finns därför både uttryck som visar den starka förbindelsen med staten och uttryck som har utgjort en social och politisk utmaning till maktstrukturen. Kyrkofäderna, t.ex. Augustinus, var mycket tydliga när det gäller att legitimera statens makt. Begrepp som gudsstat, eller kyrkostat för att ta ett senare historiskt exempel, visar på sådana integrerade maktstrukturer. På andra håll och vid andra tidpunkter i historien har dock kristentron medverkat till att bryta maktmonopol. Med dessa historiska rötter var utvecklingen i Sverige därför på många sätt ganska typisk. Efter reformationen i Europa, med lutherska, reformerta och anglikanska paralleller under 1500-talet, formades nationellt baserade kyrkor som efterhand införlivades med de statliga strukturerna. Så bröt Gustav Vasa den katolska kyrkans dominans över det svenska kyrkolivet och tillgångar i kyrkans ägo nationaliserades. Efterhand gav den svenska reformationen oss en nationell, luthersk och statlig kyrka.

Sveriges kristna historia går tillbaka till 1000-talet och Olof Skötkonung. På 1100-talet benämns Sverige som ett kristet land och socken- och stiftsindelningen sker. 1169 inrättas ärkebiskopsdömet i Uppsala. I Skänninge kyrkomöte 1248 ges kyrkan en rättslig och ekonomisk särställning, och i beslutet från Västerås riksdag 1527 ser vi konturerna av den svenska nationalkyrkan. Då stärks också socknens självständighet. 1571 antas Laurentius Petris kyrkoordning. Först 1593 fattas de formella beslut där den lutherska profilen fastställs, och där man ansluter sig till den augsburgska trosbekännelsen. Efterhand stärks kungens makt över kyrkan, och 1686 får vi vår första kyrkolag.

Sverige hade då antagit en enhetlig religiös profil, en monokultur. Med konventikelplakaten 1703–1858 skapas stränga restriktioner mot annan tro. Även om man 1781 och, i viss mån, 1809 beslutar om toleransedikt och om religionsfrihet i samband med regeringsformen, är det

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

inte förrän 1873 det ges möjlighet för främmande trosbekännare att registreras. Katoliker och judar fick uppleva hårt motstånd, och de framväxande frikyrkorna deltog i kampen för religionsfrihet, precis som Birgit Friggebo tidigare talade om. Från den 1 januari 1952 gäller en religionsfrihet i Sverige som sedan förstärks och utvidgas. Sverige var ett av de sista länderna i Europa som på det sättet markerade religionsfrihetens ramar.

Herr talman! Det är därför den moderna, demokratiska staten nu behöver förändra sin relation till kyrkan, och kyrkan behöver förändra sin relation till staten. Därför skulle jag vilja säga till Svenska kyrkans medlemmar: gratulerar! Från den 1 januari år 2000 blir kyrkan fri att vara kyrka. Den upphör att vara en del av en myndighetsstruktur. De medeltida, furstliga och ömsesidiga banden till staten kapas. Kyrkan blir fri att utse sina ledare och att sköta sina egna inre angelägenheter. Kyrkan kan nu på allvar bli en folkets kyrka och tjäna den ende Herre som är kyrkans Herre.

Kyrkan har ett historiskt arv att förvalta, men den har också historia att göra upp med. Kyrkans ställningstaganden då demokratirörelsen växte fram är en plump i protokollet. Också agerandet under storstrejkens år 1909 är en del av historien som det finns anledning att reflektera över. Nu blir kyrkan fri att vara kyrka; för folkets skull, med folket, för folket. Jag tror att detta, rätt skött, kommer att leda till att kyrkorna åter fylls.

Det finns emellertid frågor som måste lösas. Frågan om kvinnliga präster måste slutligen lösas – vi väntar fortfarande på den första kvinnliga biskopen. Kanske vore det ett logiskt första beslut av den helt fria kyrkan att inrätta en kvinna på en biskopsstol. När det gäller mina hemtrakter på Västkusten finns det anledning att påminna om de homofoba tendenser som finns hos de enskilda präster som nu protesterar mot sin biskop. Detta måste motarbetas i och av kyrkan. Kyrkan skulle väcka respekt om människor fick egna erfarenheter av att kyrkan respekterar dem och står på folkets sida.

Kyrkan blir också fri att granska riksdag och regering i enlighet med högt ställda demokratiska värden. För detta behöver kyrkan själv vara en föregångare i fråga om demokrati och respekt för individen. Detta är möjligt nu mer än någonsin, och jag vill lyckönska vår svenska kyrka.

Till övriga trossamfund, frikyrkor, invandrarkyrkor och företrädare för andra religioner, vill jag säga att ni nu får ett konstitutionellt erkännande. Inte heller ni blir en del av statsapparaten. Ni ges rätt att uppträda och verka som de trossamfund ni är. Ni blir fria att vara kyrkor och trossamfund i era respektive religioners tradition. Ni blir också fria att bidra till Sveriges interkulturella profil, att ge rum för människors sorg och glädje och att agera och uppträda som trossamfund. Ingen skall längre behöva konstruera en associationsform för att svara mot svensk lagstiftning. Trossamfundens utrymme blir nu inte bara garanterat i religionsfrihetslagen. Tyvärr avvisar Vänsterpartiet detta.

Till svenska folket vill jag säga att Sverige nu äntligen, efter hundratal år av monokultur, blir ett interkulturellt land. Den historiska

betydelse som kristendomen har haft för vår kultur, för vårt språk, för vår lagstiftning och för vårt samhällsbygge bör inte underskattas. Men en fungerande tro är generös. Den respekterar, vårdar och värnar individen. Liksom den svenska flaggan bär korset som en central symbol, är historien inbäddad i det svenska kulturlandskapet. Katolska, lutherska och frikyrkliga traditioner har medverkat till att bygga vårt land. Vi har nu också under lång tid fått hjälp av judar, muslimer, buddhister och många andra. Intolerans, främlingsfientlighet och rasism får inte känneteckna kristen tro eller någon annan respektfull religion.

Till slut vill jag något kommentera de reservationer som finns. Först vill jag dock rikta ett tack till kyrkominister Marita Ulvskog som nu nästan har lett denna fråga i hamn. När detta förslag var uppe i kyrkomötet i somras illustrerades det med Gustav Vasa och Marita Ulvskog på samma bild. Jag vill inte dra några djupsinniga paralleller mellan civilministern och den gamle revolutionäre kungen, även om båda tycks ha Dalarna som gemensam verksamhetsarena. Jag tycker dock att kyrkoberedningens förslag, som formats i propositionen och i kyrkomötet, och vars linjer nu sträckts ut och justerats av departementet och regeringen, på många punkter är genialt, generöst och tydligt. Med hela religionsfrihetens perspektiv kan nu rättvisa och moderna förhållanden mellan staten och trossamfundet skapas. Jag skulle därför vilja rikta ett tack till kyrkoministern. Jag vill kommentera några av de reservationer som finns. Vänsterpartiet har framfört en åsikt i sin partimotion som innebär avslag av hela propositionen, och man har reserverat sig mot KU:s betänkande. Det är allvarligt och, hoppas jag, oövertänt.

Vänsterpartiet tycks helt bortse från den särskilda problematik som nu finns, där inte minst invandrarsamfundet tvingas till konstlade organisationsformer för att kunna fungera i vårt land.

Man säger också att staten nu drar in flera religiösa samfund under statligt beroende. Den synpunkten är man ganska ensam om, och tyvärr röjer den en svag medvetenhet om själva problemet i vår nuvarande ordning. Att tala om ideella organisationer som inte har lagstöd kan väl vara korrekt, men att tala om att de inte får hjälp, om inte med uppbörd så med bidrag, blir en ganska märklig argumentering.

Folkpartiet är tämligen beskedligt i sina att-satser, men har en ton i motionen i övrigt som är destruktiv. Man frågar t.ex. vilken principen är, medan Gustav von Essen, som skrivit en snarlik motion, skriver ”propositionen har ett principiellt innehåll”. Tydligt kan text läsas på mycket olika sätt.

Folkpartiets eget misslyckande med att föra frågan i hamn 1979 visar med önskvärd tydlighet att man inte varit i takt med opinionen. Att det är en statskyrka i meningen att staten beslutar i kyrkliga ärenden, då är det ju inte längre en statskyrka, det borde framgå alldeles klart av texten.

Moderaterna har med stöd av Folkpartiet och delvis av kds genom Inger Davidson tagit på sig spenderbyxorna och sagt att staten mer generöst bör bidra till den kulturhistoriskt värdefulla egendomen. Man kan möta detta genom att motivera med bristande resurser i statens finanser, men jag tycker att motivet snarare handlar om att det finns

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

skäl för att hela skattekollektivet och inte bara de medlemmar som finns i kyrkan är med och betalar de kostnader som finns. Det tycker jag är ett rättvist och bra förslag.

Jag tycker att det finns anledning att avslå samtliga reservationer och tillstyrker utskottets hemställan.

Anf. 13 BIRGIT FRIGGEBÖ (fp) replik

Herr talman! Det var en intressant historisk överblick, till skillnad från propositionen, och det var bra med tanke på frågans vikt.

Pär-Axel Sahlberg talade också om en kämpande kyrka, vilket jag uppskattar.

Han säger dessutom att Folkpartiet är destruktivt, och att man inte är i takt med opinionen. När vi har haft något inflytande har vi försökt att arbeta för så grundläggande demokratiska frågor som religionsfrihetens förverkligande i vårt land. Men det är uppenbarligen så, eftersom Pär-Axel Sahlberg nu säger att kyrkan själv kommer att få sköta sina inre angelägenheter och att kyrkan kommer att få vara kyrka, att det som var fel 1979 tycks bli rätt år 2000. Jag syftar på talet om att vara i takt med opinionen. Denna fråga är, som Pär-Axel Sahlberg själv berörde i sitt anförande, mycket mer historisk än så.

Jag skulle med anledning av det Pär-Axel Sahlberg just sade, att kyrkan nu kommer att få vara kyrka och sköta sina inre angelägenheter, vilja fråga: Av vilken anledning skall staten beskriva karaktären på den svenska kyrkan? Den skall vara evangelisk-luthersk och episkopal. Varför skall medlemmarna inte själva få välja sin församling? Har Pär-Axel Sahlberg någon kommentar till den långa lista som jag drog i mitt inledningsanförande och som är en önskelista från kyrkomötet? Där finns ett önskemål, inte om att Svenska kyrkan själv skall få reglera sina inre angelägenheter, utan om att dessa skall regleras av staten.

Anf. 14 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Herr talman! Principer och realistiska beslut är ju sammanhängande. De berör varandra. 1979, när förslaget från Folkpartiregeringen förelåg, lyckades man inte vara i närheten av det läge där beslutet blev möjligt. Jag menar att det ändå visar bristen på känsla för den här saken.

I vårt agerande vid vår bearbetning i utskottet av bl.a. Folkpartiets motion tycker jag att det är allvarligt att man inte väger in den historiska dimension som det finns anledning att ha med och som jag kort berörde. Att t.ex. tala i termer av varför staten skall bestämma att kyrkan skall vara evangelisk-luthersk är ju ett historielöst uttalande.

På medeltiden var det möjligt att kungen en vacker morgon bestämde sig för att byta religiöst hemvist. Det är naturligtvis inte möjligt i dag. Det är inte möjligt för en kyrka att säga att i morgon kanske vi skall vara katoliker och i övermorgon någonting annat. Att fastslå detta, när man nu klipper banden, som jag menar sker, är naturligtvis bara ett sätt att tala om att vi är trogna vår historia. Det finns anledning att på det här sättet lägga fast vissa ramar: evangelisk-luthersk, rikstäckande, demokratisk, öppen folkkyrka. Jag tycker att det är alldeles logiskt.

Den lista som är framställd blir föremål för de utredningar som kommer. Jag tycker också att det för kyrkans egen skull vore angeläget att de regleringar som görs är så få som möjligt.

Anf. 15 BIRGIT FRIGGEBE (fp) replik

Herr talman! Även jag inser att det finns en historia. Man kan väl säga att vi i Sverige kanske alltmer har börjat inse historiens betydelse även för dagens utveckling och för framtiden. Vi har kanske i många fall varit alltför historielösa, inte minst när det gäller internationaliseringen, och när vi tittar på utvecklingen runt om i Europa kan vi se det.

Men det var inte det som jag talade om. Det handlade om att Svenska kyrkan själv, dess flera miljoner medlemmar i detta land – och det finns ingenting som talar för att dessa medlemmars antal skulle minska i någon särskild omfattning när banden löses mellan Svenska kyrkan och staten – själva kan få beskriva karaktären på sin egen kyrka och att de själva kan få bestämma de olika organisatoriska strukturer som behöver finnas i denna stora kyrka. Det är det frågan gäller. Är det vi som politiker som skall vara med och förändra och styra detta eller är det kyrkan själv som skall få göra det?

Jag har en stor tilltro till Svenska kyrkan och jag anser att banden borde ha lösts för länge sedan för att den skulle bli en alltmer kämpande kyrka, till människors frälsning i detta land.

Anf. 16 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Herr talman! Vackert talat! Men det är inte så att vi uppfinner en ny kyrka eller nu formerar något utifrån icke kända förutsättningar. Här finns en lång historia, som flera av oss mycket kort har berört. Det handlar därför naturligtvis om hur de beslut ser ut som med historien som bakgrund gör det möjligt för kyrkan att bli kyrka.

Att då låta några av de strukturer och det innehåll som finns i den nuvarande ordningen naturligt leva kvar i ett sådant metodiskt särskiljande av myndigheterna som det faktiskt har rört sig om hittills, tycker jag är ganska logiskt. Det är på den punkten jag menar att det är historielöst att inte se att här finns en lång bakgrund.

Jag tycker därför att den formulering som ni har i er motion om att ifrågasätta principen, att undra om kyrkan blir fri och fråga om den blir offentligrättslig eller privaträttslig i fortsättningen visar att man inte riktigt har velat förstå förslaget som det nu är upplagt, och att det här faktiskt löser de verkligt vitala problem som finns.

Anf. 17 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik

Herr talman! Jag är i detta betänkande ovanligt överens med Pär-Axel Sahlberg och Socialdemokraterna i många väsentliga avseenden, dock inte riktigt i alla. Pär-Axel Sahlberg talar här om att Moderaterna har spenderbyxorna på, som han uttryckte det, när vi vill stå fast vid ett förslag som det tidigare var stor enighet om, nämligen att staten bör tillskjuta en summa till kulturminnesvården av kyrkliga byggnader.

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Motiveringen är att detta är ett intresse för hela svenska folket och icke bara för dem som är medlemmar i kyrkan.

Det är mycket tal om ekonomi här. Man blir nästan litet misstänksam och erinrar sig rent av, med tanke på Pär-Axel Sahlbergs långa historiska exposé och jämförelsen mellan civilministern och Gustav Vasa, en klassisk formulering om att dra in kyrkans överflödiga egen-
dom.

Den principiella invändningen, herr Sahlberg, mot att staten skall gå in och reglera kyrkans avgiftsuttag utifrån de anslag man har gett för kulturminnesvård är ganska tydlig. Då bryter man ändå mot det som är en god princip i detta betänkande, nämligen att statskyrkan försvinner i detta avseende. Hur kan det vara rimligt, och hur skall det juridiskt gå till, att statsmakten efteråt går in och påverkar det sammanlagda uttaget av kyrkoavgift från medlemmarna?

Anf. 18 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Herr talman! Jag vet inte om Moderaterna i och med Carl Bildts motion och Nils Fredrik Aurelius argumentering nu håller på att införa ett nytt paradigm och en ny syn, ur eget perspektiv, på vad skatt, eller i det här fallet kyrkoavgift är.

Vems är statens pengar? Vems och vilkas är kyrkans pengar? I framtiden blir det så att kyrkoavgiften är det som kyrkans medlemmar betalar in och statens pengar är det som tas in med skatteuppbörd. Det här är två grupper som delvis och till ganska stora delar sammanfaller.

Vilket är då bäst, att den mindre gruppen skall stå för hela kostnaden för vårt gemensamma ansvar eller att hela nationen skall göra det?

Det här är inte en fråga om vad staten gör och vad kyrkan gör. Frågan är hur vi lägger upp betalningssystemet. Vi menar i det här förslaget att det är rimligt att göra det i hela skattekollektivet för det gemensamma kulturarvet.

Om detta sedan på sikt är en rimlig lösning som ger tillräckligt med pengar, eller om det finns anledning att förstärka insatserna från statens sida när statens finanser förändras, behöver man inte besluta i det här läget. Men att det nu skapas en stabil och enhetlig struktur där fler är med och tar ansvar tycker vi är ganska logiskt.

Anf. 19 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik

Herr talman! Jag förstår uppriktigt sagt inte riktigt logiken i Pär-Axel Sahlbergs anförande. Vi skall ju skilja på statens och kyrkans pengar nu; det är vi tydligen överens om. Men hur går detta betraktelsesätt ihop med åsikten att staten skall gå in och styra och reglera kyrkans uttag av avgift utifrån vad staten dessförinnan har gett för vård av kulturminnen? Det resonemanget hänger ju inte ihop. Då blir kyrkan fortfarande mycket starkt beroende av staten, och det kan inte vara rimligt. Det är principlöst, felaktigt och det talar också emot det som Pär-Axel Sahlberg själv betonar så eftertryckligt, nämligen att ansvaret för kyrkans kulturhistoriska byggnader m.m. är ett ansvar för hela svenska folket.

Anf. 20 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Herr talman! Det är detta jag har varit rädd för, att man inte riktigt har förstått vad det här innebär. Man kan inte först ta ut full medlemsavgift, eller vad nu själva uttagandet skall kallas, från kyrkans medlemmar och sedan ta ut skatt från statens invånare och medborgare för att betala för samma sak. Genom en konstruktion där man lyfter av den här kostnaden i den svenska kyrkliga ekonomin och lägger över den på hela skattekollektivet så är alla med och betalar. Ingen dubbelbetalar.

Hur konstruktionen sedan skall lösas går naturligtvis att diskutera, men poängen är att inte en del av svenska folket skall betala två gånger. Därför tycker jag att det är ett ganska logiskt förslag. Hur det sedan skall konstrueras och hur långt pengarna till slut räcker är ju de vanliga bekymmer vi har att hantera i alla organisationer, även staten.

Anf. 21 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Att det finns vänsterpartister som slår vakt om arbetarrörelsens klassiska inställning att helt skilja kyrkan från staten må Pär-Axel Sahlberg beklaga. Det kommer ändå att finnas de av oss som företräder den ståndpunkten.

Det är litet knepigt med Pär-Axel Sahlberg. Han ser inte skillnaden mellan att ge bidrag till organisationers verksamhet och att serva dem genom att dra in deras medlemsavgifter. Det senare innebär att människor måste vara statligt registrerade efter sin trosuppfattning och sin kyrkliga tillhörighet för att staten skall kunna fullgöra den uppgiften, vilket ju egentligen strider emot religionsfriheten.

Det är likadant med den lista som Birgit Friggebo talade om. Det är givet att kyrkan får eftersträva att vara folkkyrka. Men om staten uttalar kyrkan som folkkyrka ligger det i själva uttrycket någonting som strider mot religionsfriheten.

Pär-Axel Sahlberg tyckte väldigt mycket om sin egen formulering om att kyrkan får vara kyrka efter år 2000. Vad har den varit hittills?

Anf. 22 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Herr talman! Det sista är en väldigt bra fråga. Här skulle jag åter lätt kunna förfalla till min mer kyrkohistoriska och teologiska bakgrund. Men för att vara en *ecclesia*, att vara kyrka, ställs en lång rad kriterier. Bland dem finns inte, menar jag, att vara en myndighet. Det är den stora, stora förändringen. Därför är det både bra för staten och bra för kyrkan.

Det som jag särskilt har kritiserat Vänsterpartiet för är inte ställningstagandet i frågan om staten och Svenska kyrkan. Den åsikten må man ha, även om man nu skiljer ut sig ur gemenskapen. Det som är allvarligare är att man inte förstår det goda med förslaget när det gäller övriga trossamfund. Kenneth Kvist talar i sitt inlägg om församlingar, och det talas också om religiösa samfund. Här har man i propositionen och i betänkandet på ett ganska neutralt och öppet sätt valt att tala om trossamfund.

I dag är det besvärligt att i den svenska, väldigt föreningsinriktade kulturen organisera sig fullt ut som kyrka. Men efter år 2000 blir detta

Prot. 1995/96:34

8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

möjligt. Man respekterar alltså de olika traditioner som finns i trossamfundet. Särskilt angeläget tror jag det här är för de ortodoxa samfundet i vårt land, vilka har haft stora problem på den här punkten.

Anf. 23 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Herr talman! Det är inte främst Svenska kyrkan som behöver staten utan staten som behöver kyrkan. I vår tid börjar man förstå hur avgörande religionen är för ett lands kultur och sociala mönster. Religionsfriheten är numera en självklarhet i Sverige, men det är viktigt att man är trygg i sin egen kultur och kräver respekt för den för att man skall kunna respektera och lära sig av andras.

Sverige är ett kristet land i den meningen att t.ex. vår social- och kriminallagstiftning bygger på kristen humanistisk grund, alla människors lika värde. De svagaste har rätt till särskilt stöd för att kunna utvecklas efter sina förutsättningar och bli fullt delaktiga i samhället. Staten skall inte plåga brottslingar utan söka upprätta och förändra.

Svenska kyrkan är från början en *hela* folkets kyrka. Det finns boplatser på stenarna i Orsa kyrkas golv och takspån. Varendra gård i bygden bidrog vid bygget av Orsa kyrka, som då var romersk-katolsk, och det gjorde man helt oberoende av om man var from eller inte. De gregorianska sångerna ligger bakom kyrkotonarterna i den svindlande sköna folkmusiken i Dalarna och på annat håll.

Det är fortfarande naturligt att skolavslutningarna äger rum i kyrkan och att alla har rätt att vända sig dit i livets högtidsstunder. Kyrkan tillhör alla, faktiskt oberoende av om man anser sig religiös eller ej.

Bandet mellan staten och Svenska kyrkan knöts först på 1500-talet. Självständiga församlingar, socknar, är ju mycket äldre och utgör faktiskt grunden till landets lokala indelning. Kommuner fick vi först på 1800-talet.

Sedan länge har vår grundlag övergångsbestämmelser när det gäller relationen mellan staten och Svenska kyrkan. Det viktiga beslut som vi fattar i dag siktar mot att reglera förhållandet permanent. Jag anser att regeringen och kyrkomötet tillsammans funnit en bra form för de fortsatta relationerna.

Folkpartiet och Vänstern vill skilja Svenska kyrkan från staten, vilket utskottsmajoriteten avvisar. Folkpartiet vill inte ha några andra regler för Svenska kyrkan än för andra trossamfund, i varje fall inte i regeringsformen. Utskottet anser att staten med hänsyn till Svenska kyrkans historia, dess tradition och faktiska omfattning, bör medverka till att kyrkan behåller sin identitet och förblir en öppen, demokratisk och rikstäckande folkkyrka.

Moderaterna och Folkpartiet vill ha större anslag till vård av kulturhistoriskt värdefull egendom som kyrkan disponerar. Regeringen och utskottsmajoriteten anser att statsstödet till vård av kulturhistoriskt värdefull egendom skall bekostas av alla i samhället, också de som har utträtt ur Svenska kyrkan. De kyrkoanslutna skall inte behöva betala detta två gånger, och därför skall kyrkoavgiften minskas med den andel som ankommer på Svenska kyrkans medlemmar. I propositionen påpe-

kas emellertid att detta givetvis inte innebär att man rubbar kyrkans rätt att självständigt bestämma avgiftsuttaget.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Det riksdagen tar ställning till i dag är alltså riktlinjer för det fortsatta arbetet med ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan, som kommer att fullbordas i en grundlagsändring efter nästa val. Ett omfattande utredningsarbete vidtar nu i samarbete mellan regeringen, Svenska kyrkan, frikyrkorna, den berörda personalen m.fl.

Anders Svärd, en av Centerpartiets ledamöter vid kyrkomötet liksom i denna kammare, kommer att belysa flera aspekter på detta arbete.

Anf. 24 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Herr talman! Birgitta Hambraeus sade att Folkpartiet inte vill ha några särskilda bestämmelser om Svenska kyrkan i regeringsformen. Jag skulle då vilja ställa en fråga: Vill Birgitta Hambraeus ha särskilda bestämmelser för kyrkan i regeringsformen? Det var någon här tidigare som sade att det inte var tal om det.

Birgitta Hambraeus sade att staten behöver kyrkan. Jag undrar om det inte i själva verket är svenska folket och samhället som behöver Svenska kyrkan och andra kyrkor, om det inte är vi människor, enskilda individer, som behöver kristendomen för att vi skall få ett bättre samhälle.

Jag noterade också att Birgitta Hambraeus – intressant nog – nämnde Orsa som ett bra exempel på att den statliga kyrkan hade ett särskilt gott inflytande. Jag skulle då vilja erinra om de domar som fälldes i mitten av 1800-talet mot människor som slöt sig samman för att i sina hem tillsammans läsa Guds ord och som blev kastade i fängelse.

Anf. 25 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik

Herr talman! På den första frågan är svaret helt enkelt ja. Jag anser att det skall finnas en särskild lag om Svenska kyrkan, och det markeras i regeringsformen genom att man säger att det skall finnas en lag om Svenska kyrkan och övriga trossamfund.

Jag är klart medveten om att det i kyrkans namn har begåtts fruktansvärda handlingar – man kan räkna upp många om man önskar. Mänsklig svaghet och ofullkomlighet har funnits i alla tider. Inte minst i Orsa hade vi en lång period av verkligt förtryck av fromma, kloka, unga män som läste och enligt konventikelpakatet åkte i fängelse för det. Det är ett sår som vi faktiskt har läkt i Orsa, inte minst genom – om jag får vara personlig – min svärfars arbete med att knyta kontakt med alla frikyrkopastorer i Orsa, så att vi nu har ett väldigt gott ekumeniskt arbete. Men självfallet håller jag helt med Birgit Friggebo om att vi i Orsa verkligen har minnen av hur fel det kan bli när människor tolkar Bibeln och sin egen roll på ett sätt som enligt min mening inte stämmer överens med Jesu personlighet.

Självfallet behöver vi alla kristendomen. Men vi har ändå nu ett mångkulturellt samhälle – det finns många religioner i Sverige; vi har

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

religionsfrihet. Jag tycker att det då är viktigt att vi markerar att svenska staten och de lagar vi har ändå företräder ett kristet land. Religionsfrihet, respekt, att lära sig av andra – ja. Men Sverige är ändå i botten ett kristet land. Därför tycker jag att det är bra att vi har en särskild bestämmelse om Svenska kyrkan, med den speciella kristna inriktning som Svenska kyrkan har, i vår grundlag.

Anf. 26 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Det säger en del om propositionen och utskottsbetänkandet när det egentligen mycket statskyrkovänliga Centerpartiet ställer upp bakom det.

Jag vill ta upp det uttryck som förekommer i propositionen och utskottsbetänkandet och som väl Centern har varit en anhängare av, nämligen folkkyrka. Jag förstår saken så att många kyrkliga organisationer eftersträvar att övertyga så många människor som möjligt om sin speciella trosuppfattning. Det är därför man träffar på en massa människor som försöker övertyga en, sälja tidningar, osv. – de vill sprida sitt budskap. Alla eftersträvar att i någon mening bli en folkkyrka, om man så vill.

Men om staten proklamerar att Svenska kyrkan skall vara folkkyrkan strider detta helt uppenbart mot religionsfriheten. Man gör den svenska kyrkan till något förmer än de andra kyrkorna. Därmed har man de facto inte skilt kyrkan från staten, och man har inte heller iakttagit den statliga neutralitet i fråga om religiös åskådning som staten borde iaktta.

Anf. 27 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik

Herr talman! Kenneth Kvist har rätt – Centern skulle inte ha varit med på det här om vi hade ansett att detta var en direkt skilsmässa mellan staten och kyrkan. Ett band behålls. Vi tycker att det bandet nu på ett modernt sätt är anpassat till vårt nuvarande mångkulturella samhälle, men vi markerar ändå att Sverige fortfarande är ett kristet land.

Anf. 28 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Men det är inte staten som skall deklarerar att Sverige är det ena eller det andra. Det måste vara den fria ”övertygelsebildningen” på det religiösa området som avgör om Sverige kan betecknas som det ena eller det andra. Annars får vi ju en stat som favoriserar en viss religiös åskådning, som alltså inte är fri från kyrklig övertygelse och som därmed inte heller är i strikt mening religionsfri.

Anf. 29 PETER ERIKSSON (mp)

Herr talman! Det betänkande som riksdagen nu skall fatta beslut om är i mångt och mycket en röra. Det är en märklig kompromiss mellan företrädare för oförenliga ståndpunkter – mellan å ena sidan dem som anser att religionsfriheten kräver att statskyrkan upphör och att alla samfund skall behandlas lika, å andra sidan dem som anser att statskyrkan skall vara kvar och att allt helst skall förbli som det är.

Det var meningen att vi skulle få se en skilsmässa också i praktiken, men de konservativa krafterna har lyckats med att exempelvis se till att kyrkan får ha kvar något som är en kyrkoskatt, även om det kallas en avgift. Man får dessutom ett löfte från staten om en medfinansiering av byggnaderna. Staten ställer i stället motkrav av typen att kyrkan skall verka i hela landet, att man får ett bra utjämningsystem m.m.

Vi i Miljöpartiet vill att kyrkan skall skiljas från staten. Religionsfriheten är viktig och kräver att skilda religioner och livsåskådningar ges lika möjligheter att samexistera. Jag vill göra en liten anmärkning i samband med den intressanta diskussion som här har förts om religionsfrågorna i historiskt perspektiv och om hur religionsfriheten infördes i Sverige.

Som bl.a. Birgit Friggebo varit inne på var det egentligen utomparlamentariska grupper – människor i frikyrkor och grupper utom och inom Svenska kyrkan som ville hävda sitt oberoende, sin rätt att samlas och sin rätt att agera i religionsfrågorna – som genom sin kamp införde religionsfriheten i Sverige. Ofta satte man dessa människor i fängelse, och en del tvangs att flytta utomlands.

Detta var bara en liten anmärkning till ministrar, riksdagsledamöter och andra som i sitt arbete här kanske ofta känner sig skapa framtiden. Det är människor utanför parlamentet som har gjort de största insatserna i de viktiga och grundläggande frågorna, som religionsfriheten, demokratin osv.

Problemet med statskyrkans befrielse från staten är att banden har funnits så länge och är så starka att den inte kan genomföras så fort och enkelt som man skulle vilja. Kyrkans egendomar är ett bra exempel på detta.

I och med att Svenska kyrkans lära har varit statsreligion har Svenska kyrkan lyckats samla på sig enorma rikedomar, som den fått från fromma medborgare mot löfte om evigt liv. Kyrkan äger därför stora skogar och mycken värdefull åkermark, som används för att ge kontinuerliga kapitalvinster.

Frågan är nu vilket ansvar staten skall ta på sig för att t.ex. kyrkans kulturhistoriskt värdefulla byggnader skall fortleva. Moderaterna och Folkpartiet kräver att staten skall ta hela detta ansvar, men jag tycker inte att det är rimligt. Kyrkan har möjlighet att själv finansiera en del av detta och bör också göra det.

Betänkandet har stora brister och är i långa stycken en röra av kompromisser, men det är ändå ett viktigt steg mot att skilja stat och kyrka från varandra. Det är framför allt ett steg som, mot alla odds, både politiker och kyrkomöte står bakom. Detta sistnämnda är så viktigt att jag trots principiella betänkligheter tycker att det är rimligt att acceptera kompromissen.

Som också Birgit Friggebo var inne på bygger detta betänkande inte så mycket på principer. Dess text handlar i första hand om att vi skall gå in för ännu mer av utredande. Det blir många fler utredningar. Det faktum att vi i Miljöpartiet inte har varit med under de gamla utredningarnas tid och inte heller vid utformningen av den nu aktuella kom-

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

promissen gör att vi finner oss vara fria att i det fortsatta utredningsarbetet agera i enlighet med vår principiella hållning.

Anf. 30 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Herr talman! Jag blev alldeles knäsvag när jag plötsligt räknades in i de konservativa krafterna, och jag vill säga något om detta.

Det är fint att Peter Eriksson nu reflekterar. Jag vet inte riktigt vad han sade, för det hördes ganska dåligt, men han stod bakom förslaget. Det är väl också så man skall tolka Miljöpartiets agerande i utskottet, där man har varit tyst och suttit med på vagnen, vilket vi har uppskattat.

Jag menar att det är ett mycket kraftfullt förslag, eftersom det inte bara väger in det historiska perspektivet bakåt i 400 år utan också riktar in sig framåt, mot en kreativ lösning för kyrkan. En oförmåga att se den principiella betydelsen av ett steg som innebär att en myndighet upphör att vara myndighet gränsar till det handikapp som kallas blindhet.

Anf. 31 PETER ERIKSSON (mp) replik

Herr talman! Jag tror att Pär-Axel Sahlberg inser att propositionen och det betänkande som vi nu har lagt fram inte är några under av skönhet, utan de är en röra av kompromisser.

Jag har, som sagts, inte agerat särskilt mycket i utskottet för detta. Jag vet hur systemet i Sverige är uppbyggt. Vi behöver ha kyrkomötet med oss för att kunna fatta beslut. Det finns i praktiken väldigt små möjligheter att göra något i utskottet när det gäller en kompromiss som har formats på annat håll.

Det är i det fortsatta utredandet som det finns en möjlighet att påverka hur det här i realiteten skall kunna utformas. Miljöpartiet har naturligtvis som alla andra partier möjlighet att göra detta, och det skall vi också göra. I den situation som har rått i utskottet har jag dock inte sett det som särskilt meningsfullt att avge reservationer. Sådana hade ändå inte kunnat få effekt, eftersom uppgörelserna och kompromisserna har gjorts på annat håll. Jag tycker att det är en hygglig hållning.

Anf. 32 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! Ingen annan förändring i modern tid har varit föremål för så omfattande och ingående överväganden, dessutom under så lång tid, som stat-kyrka-frågan. Det var faktiskt redan vid 1909 års riksdag som det första gången väcktes motioner om att kyrkan skulle få en ny relation till staten.

Avgörandet har successivt mognat fram under en demokratisk beslutsprocess, som i omfattning, djup och längd har mycket få motsvarigheter. I det senaste utredningsarbetet engagerades exempelvis över 2 000 instanser.

En del av processen redogjorde bl.a. Birgit Friggebo för i sitt inledningsförande. Hon berättade om det förslag till ny relation mellan kyrkan och staten som Folkpartiregeringen lade fram 1979. Jag tycker att det är ett ganska bra exempel på hur man inte skall arbeta. Det förslaget var säkerligen bra på papperet, men eftersom man avstod från nödvän-

diga kompromisser var det inte möjligt att i praktiken ta steget ut ur statskyrkosystemet. Jag har valt att arbeta helt annorlunda.

Vid de partiöverläggningar i stat-kyrka-frågan som ägde rum i våras fanns det en mycket bred uppslutning kring en definitiv förändring av relationerna mellan kyrkan och staten.

Alla partiföreträdare var inte nöjda med varje enskildhet i det förslag som diskuterades. Det är alldeles självklart. Men beskedet var ändå entydigt från flertalet partirepresentanter, både från dem som representerade Vänsterpartiet och från dem som representerade Miljöpartiet, att en relationsändring måste komma till stånd. Något måste hända. Och så har det också blivit.

Låt mig göra en liten utvikning om detta med kompromissande. Bl.a. Peter Eriksson talade om en röra av kompromisser. Att Sverige har utvecklats under de senaste 70-80 åren beror till allra största delen just på vår förmåga att kunna kompromissa. Att ha rena händer och att avstå från kompromisser och alltid välja konfliktens väg har inte varit framgångsrikt. Jag är alltså stolt över denna kompromiss. Den bygger på partiledaröverläggningar, och den bygger på att kyrkomötet har fått säga sin mening. Men kyrkomötet kan självfallet endast yttra sig över förslag som denna riksdag och icke kyrkomötet sedan fattar beslut om. Den bygger också på en mycket bra uppgörelse mellan regeringen och Centerpartiet. Det har varit ett givande och tagande. Jag tycker att det är så man skall arbeta.

Under den långa tid som stat-kyrka-frågan har utretts har argumenten för en förändring av relationerna blivit allt starkare, inte bara genom den förnyelse som Svenska kyrkan gått igenom, utan också, och kanske främst, genom den stora omvandling av Sverige som samtidigt har skett.

Exempelvis har den andel av befolkningen som inte tillhör Svenska kyrkan ökat från några få procent på 60-talet till över 13 % i år. I dag finns det storstadsförsamlingar där upp emot 40 % av dem som bor där inte är medlemmar i Svenska kyrkan.

Det här ställer onekligen relationsfrågan på sin spets. Huvudmotiven är alltså att vi i dag lever i ett radikalt annorlunda Sverige och att vi genom successiva förändringar av Svenska kyrkan faktiskt lever med en helt annan kyrka. Jag menar att detta med absolut nödvändighet måste manifesteras i politiska och juridiska avgöranden i denna fråga.

Vi befinner oss nu mycket nära ett beslut. Man kan tala länge om de ytterligare motiv som finns. Bl.a. ligger det ju i den nuvarande kommunstatusen för Svenska kyrkans församlingar att församlingarna är tvångssammanslutningar. Alla som är folkbokförda i en församling är medlemmar i den oberoende av om de tillhör Svenska kyrkan eller inte. Som en följd härav måste alla betala den s.k. dissenterskatten, dvs. den skatt som beräknas täcka kyrkans kostnader för begravningsväsendet. Detta är mycket svårt att förena med den religionsfrihetslag vi har sedan 1951.

Ett annat skäl är att vi redan i dag har fattat beslut i denna riksdag om att dopet skall vara grunden för medlemskap i Svenska kyrkan. Flera av de myndighetsuppgifter som Svenska kyrkan tidigare har haft

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

ansvar för har lagts över på statliga myndigheter, t.ex. ansvaret för folkbokföringen. Det är också ett motiv för att vi nu går vidare.

Som en kommentar till Birgit Friggebos oro för att det inte blir några förändringar vill jag säga: Titta hur den rättsliga regleringen i Svenska kyrkan ser ut i dag!

Juridiskt består Svenska kyrkan i dag av statliga myndigheter, kyrkliga kommuner, offentligrättsliga stiftelseliknande organ, privaträttsliga stiftelser och bolag. Bortsett från myndigheterna, som ingår i rättssubjektet staten, är vart och ett av dessa organ ett eget rättssubjekt. Kyrkan som helhet har däremot inte denna ställning, utan organen finns på central, regional och lokal nivå. Alla dessa delar hålls sedan samman av ett omfattande regelsystem av olika dignitet och med olika huvudmän.

Kyrkan är sammanfattningsvis kanske den från juridisk synpunkt mest komplexa organisationen i vårt samhälle. Detta kommer nu att förändras.

Jag nämnde att Vänsterpartiet väljer att ställa sig vid sidan av denna breda uppgörelse. Jag är litet förvånad över detta. Vid partiledaröversläggningarna i våras var det mycket tydliga beskedet från Gudrun Schyman och Johan Lönnroth att det var bra att gå vidare och få något gjort. Jag beklagar den här helomvändningen.

Sedan är det litet lustigt att Vänsterpartiet, som på goda grunder i så många andra sammanhang ser staten som en garant för rättvisa och öppenhet, inte alls kan förstå det resonemang som en del av oss för när det gäller synen på den öppna folkkyrkan. Här slår man i stället följe med liberalerna i religionsfrihetsfrågan.

Efter att ha sagt detta vill jag sammanfatta det hela med att säga att helhetsintrycket är att den breda majoritet som jag fick bevis för redan under våren när jag på allvar började arbeta med kyrka-stat-frågan också finns i riksdagen. Det är denna riksdag som fattar besluten och ingen annan instans.

Nu är vi faktiskt redo att fatta beslut om ett uppbrott från det statskyrkosystem som vi levt med alltsedan Gustav Vasa. I stället går vi in i år 2000 med en svensk kyrka där dörren står öppen och där trösklarna är låga. Det är vad jag menar med en öppen folkkyrka, och den vill jag slå vakt om.

Anf. 33 PETER ERIKSSON (mp) replik

Herr talman! Civilministern var inte riktigt nöjd med min karakterisering av propositionen. Jag kan förstå det. Här har man arbetat med en kompromiss och lyckats komma till en punkt där man är nära ett beslut.

Om vi nu är allvarliga tror jag inte heller att civilministern skulle karakterisera det här som ett under av logik och skönhet för att i framtiden komma till rätta med problemen i arbetet med att skilja staten och kyrkan.

Det går inte att komma ifrån en litet ironisk känsla i det här. Det har arbetats i 20 år med utredningar om hur man skall kunna skilja staten och kyrkan och hur framtiden skall organiseras.

I en annan fråga där civilministern och jag stod på samma sida, nämligen den om EU, tog det två år, och där var det egentligen en

ohyggligt mycket mer sammansatt materia. I det här arbetet lyckades vi bara ta ett myrsteg i jämförelse med vad vi lyckades med genom ett eller kanske två års utredande i EU-frågan. Jag tycker inte att det ser så väldigt vackert ut.

Anf. 34 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! Peter Eriksson väljer att tala om den nya relationen mellan kyrkan och staten som en estetisk fråga. Han tycker inte att det är ett under av skönhet. Nej, det har nog inte heller varit avsikten med det arbete vi har lagt ned i denna fråga.

Min inställning här har varit, precis som i EU-frågan, att detta är något som skall avgöras genom en mycket grundlig demokratisk process. Det skall inte hafsas över.

Där har jag haft synpunkter på hanteringen av EU-frågan tidigare.

Det viktiga är – där är jag litet förvånad över att Peter Eriksson ironiserar över det utredningsarbete som återstår – att så många som möjligt skall få vara med och fylla detta bygge, som ni kommer att fatta beslut om i dag, med ett innehåll som så många som möjligt kan känna sig tillfredsställda med. Därför väljer vi ett utredningsarbete, som på vissa punkter kommer att ha en parlamentarisk representation, och dessutom en särskild kyrka–stat–delegation. Detta innebär en fortsatt mycket grundlig demokratisk process. Vi skall fullfölja den arbetsordning som har gällt för kyrka–stat–frågan därför att vi vill ha en viss bredd. Det skall inte vara några diktat uppifrån. Jag tycker att det är konstigt att Peter Eriksson ironiserar över detta.

Anf. 35 PETER ERIKSSON (mp) replik

Herr talman! Jag tror att Marita Ulvskog missförstod mig. Jag ironiserade snarare över det som har varit än över det som komma skall. Jag tycker att fördelen med det här förslaget och det beslut som vi kommer att fatta nu är att det öppnas möjlighet att i det vidare utredandet komma litet längre och komma fram till något bättre än vad som nu gäller. Det gör att vi kan acceptera denna kompromiss.

Civilministern var tidigare inne på att man inte kan ha rena händer när man håller på med politik. Det håller jag helt med om. Man får acceptera kompromisser och vara stolt över dem, även om de inte alltid är så vackra.

Anf. 36 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Herr talman! Statsrådet sade någonting om att jag skulle ha sagt att det inte blev några ordentliga förändringar. Det vill jag bestämt avvisa. Jag sade redan i mitt inledningsanförande att detta var ett viktigt steg i kyrkans frigörelse från staten men att det förmodligen inte var tillräckligt. Framför allt är det så oklart. Vi har ju inte sett förslaget i dess helhet på grund av att ett utredningsarbete nu skall komma i gång och att man i propositionen inte tar någon ordentlig ställning till den långa önskelistan från kyrkomötet.

Marita Ulvskog tycks motivera förslaget med att frågan nu har blivit politiskt hanterbar. Det är det ena. Den andra huvudorsaken, det viktig-

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

aste motivet, skulle vara att vi har fått fler invandrarsamfund. Jag skulle vilja varna för att göra det till ett huvudmotiv för att vi skall få förverkliga religionsfrihetens princip i landet.

Jag skulle vilja fråga: Vad är behovet bakom att i lagstiftning föreskriva Svenska kyrkans identitet? Är det så att regeringen inte litar på Svenska kyrkan, eller har man behov av att för all framtid säkerställa den exakta beskrivningen? Varför kan i så fall inte kyrkan själv få göra detta?

Till sist: Marita Ulvskog sade att detta var ett uppbrott från statskyrkosystemet. Det var det mest långtgående jag har hört. Jag vill ha svar på frågan: Kommer statskyrkosystemet att vara avskaffat den 1 januari 2000?

Anf. 37 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! Jag skall börja med den senast ställda frågan. Jag vill hävda att förändringarna är så stora att det skulle vara missvisande att efter den 1 januari 2000 tala om ett statskyrkosystem.

En annan fråga som Birgit Friggebo tog upp i sitt inledningsanförande men som jag inte hann besvara handlade om luddighet och att princippropositionen knappast var en principproposition. Jag tycker inte att det är en korrekt beskrivning. Det är ett mycket fast och stadigt bygge där man anger de bestämda huvudlinjerna, efter vilka utredningarna sedan kommer att ha att arbeta. Vad gäller utredningarna är meningen att se till att så många som möjligt i god demokratisk ordning skall få vara med och möblera huset. Det gör inte att huset i sig inte skulle vara mycket stadigt och stabilt.

Motiven för den ändrade relationen tycker jag är alldeles utmärkta och talar om att Sverige ser annorlunda ut i dag. Dessutom ser Svenska kyrkan annorlunda ut i dag. Det har varit en utveckling under de årtionden som gått, ibland utan politiska beslut. Jag tycker att det är motiv som håller väl. De gör inte bara religionsfrihetsfrågan till något teoretiskt utan de gör det också tydligt för gemene man att här finns en konflikt. Därmed tycker jag att vi har goda argument som jag kommer att fortsätta att använda.

Anf. 38 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Herr talman! Att jag har tryckt på så mycket i frågan huruvida statskyrkosystemet kommer att avskaffas eller inte hör naturligtvis samman med att man i propositionen talar om en särskild samsyn med Centerpartiet. I dag har vi hört Birgitta Hambraeus säga att det inte är fråga om ett skiljande utan om en relationsförändring. Då vill jag tolka Marita Ulvskog så att syftet är att få ett skiljande mellan staten och kyrkan.

Anledningen till att jag varnade för att som huvudmotiv använda en förändring under de senaste 20–30 åren i Sverige vad gäller invandringen är att det kan missuppfattas. Religionsfrihetsdiskussionen i Sverige och stat–kyrka-frågan är betydligt äldre än så. Det måste vara huvudmotivet. Det viktiga är respekten för de enskilda människorna varifrån de än kommer

Till sist vill jag ställa en fråga. En del av utredningsarbetet kommer att beröra trossamfundet. Kommer alla trossamfund att få delta i utredningsarbetet, och inte bara vara något slags samrådspart?

Anf. 39 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! På Birgit Friggebos senaste fråga kan jag svara så här: Det kommer att finnas en mycket bred representation. Utredningarnas sammansättning är inte helt klar, men vår avsikt är att se till att så många som möjligt i så hög grad som möjligt skall kunna vara med och utforma de förslag som utredningarna skall komma fram till.

Anf. 40 KENNETH KVIIST (v) replik

Herr talman! Civilministern uttryckte att hon var litet förvånad över Vänsterpartiets syn. Visst är det här ett steg, men i vårt parti finns de som tycker att det är ett otillräckligt steg, att det inte leder till den konfessionslöshet som bör beteckna staten, att det inte leder till att vi får en kyrka skild från staten. Jag har utvecklat detta att man vill etikettera en viss kyrklig uppfattning som varande folkkyrklig. Det är ett tecken på att man faktiskt är fast i det gamla tänkandet, även om man har bytt ut ordet stat mot ordet folk. Innebörden är ungefär densamma, även jag håller med om att en del av myndighetsuppgifterna ytterligare beskärs när det gäller kyrkan.

Jag har respekt för civilministerns höga uppskattning av kompromisser. Jag skulle dock vilja säga att utan människor som strider för att samhället skall förändras i en viss riktning finns det inte heller mycket att kompromissa om. Därför förbehåller jag mig rätten att vara stridbar när det gäller kyrkans skiljande från staten för att det, genom den kamp som liberaler och socialister i förening kan driva, skall kunna bli realitet i framtiden.

Anf. 41 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! För mig är folkkyrkotanken något mycket positivt. Jag tycker att det är utmärkt att vi har en kyrka där det finns plats för även oss som är litet ljumma i anden, för oss som går och väntar på den religiösa aha-upplevelsen. Det är inte alltid så att kyrkor har så låga trösklar och en sådan takhöjd. Det är innebörden för mig i folkkyrkotanken. Det är viktigt att ha detta med även i fortsättningen, därför att det är en oupplöslig del av Svenska kyrkans identitet. Svenska kyrkans identitet skall icke behöva förändras av denna relationsförändring. Det är bakgrunden till formuleringarna i lagen om Svenska kyrkan.

Anf. 42 KENNETH KVIIST (v) replik

Herr talman! Kanske civilministern inte riktigt uppfattade poängen i mitt resonemang, eller också har jag uttryckt mig dåligt.

Jag har inte heller något emot att det finns en kyrka som är öppen för människor som har tvivel och söker. Det är alldeles utmärkt. Det är alldeles utmärkt att människor utan att vara medlemmar kan finna ett kyrkorum till reflexion och bön om de så vill. Jag har ingenting emot detta, men det blir någonting annat när staten proklamerar att en viss

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

trosriktning är och skall vara det som är folkkyrka. Om Svenska kyrkan vill fortsätta att ha den ambitionen är det alldeles utmärkt, men det är ingenting som riksdagen skall slå fast utan någonting som Svenska kyrkan själv skall komma fram till och stå för.

Anf. 43 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik

Herr talman! Jag tycker att mycket av det civilministern sade var klokt och riktigt. Jag tycker också att civilministern har rätt på väsentliga punkter i den här frågan. Jag tror att den breda förankringen och det som något nedsättande kan kallas kompromissande har varit väsentliga förutsättningar för att projektet skall ha kunnat komma så här långt. Det är bra att så har skett.

Nu måste jag dock efterlysa ett besked i en fråga som civilministern inte berörde i sitt anförande men som jag tog upp tidigare i debatten, och det gäller statens ansvar för kyrkans kulturminnen och anslagen härtill. Civilministern talar om ett uppbrott från statskyrkosystemet. Kan det efter ett sådant uppbrott verkligen vara rimligt att staten skall gå in och reglera de avgifter som kyrkan tar ut av sina medlemmar, med hänvisning till hur mycket som anslagits för vård av kyrkans kulturminnen?

Anf. 44 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! Jag hoppades att jag skulle få möjlighet att bemöta Nils Fredrik Aurelius i en replik.

Först vill jag säga att vi är 21 personer i regeringen som bestämmer, inte bara en. Så har det varit även i denna fråga. Framför allt är det 21 personer som bestämmer när det gäller den ekonomiska politiken. Där är vår gemensamma föresats i regeringen att vi skall pressa tillbaka underskotten och sanera den svenska ekonomin.

Beträffande er reservation om att staten inte bör kräva att kyrkoavgiften minskas med belopp motsvarande den statliga ersättningen har jag samma invändning som kommit fram under debatten, nämligen att ett nytt sätt att finansiera vården av kulturhistoriskt värdefull egendom inte kan innebära ett ökat medelsbehov för verksamheten.

Därför är det en mycket naturlig utgångspunkt för det fortsatta utredningsarbetet att uttaget av kyrkoavgift skall minska i samma omfattning som kyrkan får statligt bidrag. Men det betyder självfallet inte att man rubbar kyrkans rätt att självständigt bestämma sitt avgiftsuttag.

Därmed tror jag att jag har besvarat den sista frågan från Nils Fredrik Aurelius.

Anf. 45 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik

Herr talman! Jag tror att vi kan vara överens om att det är bra att staten sanerar sin budget, men den diskussionen gäller snarare på vilket sätt detta skall ske. Nu var det inte riktigt det jag frågade om, utan jag undrade hur det skall gå till, när vi har fått en juridisk situation där staten i väsentliga avseenden är skild från kyrkan, att staten skall kunna gå in och styra och påverka kyrkans uttag av avgift. Det är ett principiellt mycket egendomligt resonemang.

Jag kan hålla med om att det finns behov av sparsamhet och allt möjligt annat, och jag kan givetvis också hålla med om, som jag sade i mitt huvudanförande, att det är önskvärt att kyrkan inte betungar sina medlemmar med ett onödigt stort uttag. Det är ganska självklart; det ligger i kyrkans intresse på många olika sätt.

Jag efterlyser ändå ett litet mera juridiskt och klargörande svar på frågan. Eller är det kanske så att den här frågan inte är riktigt genomtänkt?

Anf. 46 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! Frågan är mycket genomtänkt. Det här kommer att vara ett av de utredningsuppdrag som vi skall engagera en kompetent person för framöver. Men direktiven är naturligtvis väldigt tydliga på den här punkten. Nils Fredrik Aurelius kan ju hoppas att det blir någon av hans partikamrater som får uppdraget att titta på just detta.

Anf. 47 LARS HJERTÉN (m)

Herr talman! När årets kyrkomöte samlades i Sigtuna var den viktigaste frågan yttrandet om de framtida relationerna mellan Svenska kyrkan och staten. Jag träffade erfarna kyrkomötesledamöter som ansåg att utgången var oviss in i det sista. Det fanns visserligen många som på förhand sagt sig vilja ha ändrade relationer, men det fanns också starka krafter som ville arbeta för ett status quo.

I Kyrkoberedningens betänkande Staten och trossamfunden hade visserligen en majoritet ställt sig bakom de förslag som innebar ändrade relationer, men det fanns starka minoriteter som inte delade den uppfattningen. Representanterna för Centerpartiet och Ny demokrati önskade i stort sett oförändrade relationer. Framför allt talade man om att församlingarna skulle få behålla sin kommunstatus med beskattningsrätt – en uppfattning som också framfördes av Pastoratsförbundet. Ny demokrati kan vi numera lämna därhän.

Representanterna för Folkpartiet och Vänsterpartiet ville gå längre än majoriteten och i stort sett jämställa Svenska kyrkan med de fria samfunden. Hos flera samfund utanför Svenska kyrkan fanns och finns ungefär samma uppfattning.

Vad som hände på Kyrkomötet var att en stor majoritet ställde sig bakom regeringens skrivning. Det utskott som behandlade frågan hade dessförinnan enats, och betänkandet saknade reservationer. Vad som hade inträffat mellan Kyrkoberedningens förslag och Kyrkomötets beslut var att Centerpartiet hade accepterat nya relationer. En viktig händelse där var ju de samtal i partiledaröverläggningar som fördes under våren.

Konstitutionsutskottet följer i stort sett Kyrkomötets yttrande. Avvikande uppfattningar finns här från två partier, som fullföljer de synpunkter som man framförde i Kyrkoberedningen. Jag skall inte kommentera det, då det redan har gjorts av utskottets företrädare.

För mindre än ett år sedan var det inte särskilt många här som kunde tänka sig att de partier i riksdagen som företräder utskottsmajoriteten skulle vara så eniga att de enda reservationerna skulle komma

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

från dem som vill gå ännu längre än vad majoriteten önskar. När riksdagen fattar beslut i en sådan här fråga, av så stor principiell betydelse, är det viktigt att man har en bred uppslutning. Det kan man säga att propositionen har fått i betänkandet. Det betyder förstås inte att det finns en total uppslutning. Men jag tror att de flesta synpunkter som framförs i betänkandet delas av många medborgare i Sverige, kanske t.o.m. en majoritet av svenska folket.

Frågan om ändrade relationer mellan Svenska kyrkan och staten har diskuterats i många år, vilket också har refererats i debatten här. Alla förslag som tidigare har sett dagens ljus har tagits tillbaka, eftersom det har varit svårt att nå enighet.

Det förslag vi nu skall fatta beslut om är inte särskilt radikalt. Därför är det fullt naturligt att några vill gå längre. Propositionen är ju en kompromiss, som ändå har den fördelen att den kan accepteras av en majoritet av Svenska kyrkan och en majoritet i Sveriges riksdag. Att kyrkan även efter beslutet skall få en viss särställning kan diskuteras, men då måste man ändå beakta att det gäller en nationell kyrka, som har ett samband med staten som funnits i nästan ett halvt årtusende. Pär-Axel Sahlberg gav en intressant historisk tillbakablick, som visar litet vad det här innebär i praktiken.

Ett delbeslut när det gäller medlemskapet har riksdagen fattat redan tidigare i höst. Från den 1 januari 1996 kommer nya kyrkotillhörighetsregler att gälla inom Svenska kyrkan. Dessa innebär i stort att man inte föds in i kyrkan utan att man genom dopet kommer att tillhöra kyrkan.

Vi moderater hade velat gå längre än vad riksdagsmajoriteten beslutade. Vi ville följa Kyrkoberedningens förslag om att förtroendevalda och vissa anställda skulle ha samma kriterier på medlemskap som övriga medlemmar, nämligen dopet, vilket också Kyrkomötet tidigare instämt i. Så småningom får Svenska kyrkan själv besluta i den här frågan och i alla andra liknande frågor.

Vad vi har att besluta om nu är principen för Svenska kyrkans framtid. Efter detta principbeslut följer en rad större och mindre utredningar om hur frågan skall lösas i praktiken. Det är många förändringar som måste klaras av mera i detalj innan den stora frågan om Svenska kyrkans frigörande från staten blir klar i samband med årsskiftet 1999/2000.

Det är min förhoppning att det beslut vi skall fatta i dag utgör en god grund för det fortsatta arbetet. Det viktiga och mest positiva med beslutet, som jag ser det, är att Svenska kyrkan i framtiden blir mera självständig och fri och att hon därmed kan ges möjlighet att arbeta, i en tid som har ganska litet gemensamt med det 1500-tal då statskyrko-systemet infördes.

Anf. 48 BIRGIT FRIGGEBE (fp) replik

Herr talman! Jag vill ta upp en sak, bara för historieskrivningens skull och för protokollets skull.

Det sades här att Vänsterpartiet och Folkpartiet fullföljer sin linje från Kyrkoberedningen. Det har faktiskt hänt litet grand sedan Kyrkoberedningen kom med sina förslag. Regeringen har ju i sin skrivelse till

Kyrkomötet och i propositionen följt reservanternas uppläggning, av bl.a. Bertil Hansson från Folkpartiet. Det gäller den avgörande frågan om en från riksdagen delegerad normgivningskompetens, som inte alls finns med i propositionens förslag. Det gäller också att trossamfunden ges en mer likvärdig ställning i regeringens proposition än vad Kyrkoberedningen hade beskrivit. Jag var mycket kritisk till propositionen, men jag sade redan i mitt inledningsanförande att det har skett välkomna förändringar i förhållande till Kyrkoberedningens förslag.

I detta sammanhang vill jag, med tanke på det som har sagts om 1979, säga att Bertil Hansson har spelat en stor roll för att vi ändå kommer att ta ett ganska stort steg när det gäller stat-kyrka-frågan i framtiden.

Anf. 49 LARS HJERTÉN (m) replik

Herr talman! Får jag bara säga att de här två partierna, Folkpartiet och Vänsterpartiet, i stort sett har kvar uppfattningen att man skall gå längre än vad vi gör nu. Även om det har hänt en hel del på vägen efter Kyrkoberedningen, vilket jag är fullt medveten om, är det helt klart att Folkpartiet och framför allt Vänsterpartiet i dag vill gå mycket längre än vad majoriteten i utskottet vill göra i detta betänkande.

Anf. 50 ANDERS SVÄRD (c)

Herr talman! Centern slår vakt om folkkyrkan för människornas skull. Folkkyrkobegreppet används ofta på ett slarvigt sätt i debatten om Svenska kyrkan. Inte minst gäller det när frågan om de framtida relationerna mellan stat och kyrka diskuteras. De som står för diamentralt motsatta ståndpunkter i sakfrågan hävdar lika frejdigt att man vill verka just för folkkyrkans bevarande. Kan det vara på det sättet?

Andra får svara för sina beskrivningar. Jag skall redovisa min och Centerpartiets syn på vad som konstituerar en verklig folkkyrka, alltså några av folkkyrkans förutsättningar och kännetecken.

Folkkyrkan är uppbyggd som en gemenskap omkring Guds möte med oss människor genom ordet, dopet och nattvarden. Uppbyggnaden är således inte betingad av summan av dess medlemmar. Folkkyrkan är ingen vanlig förening. Den är öppen för alla som vill tillhöra den, och den utesluter ingen ur sin gemenskap. Men också religionsfriheten är en viktig grund.

För att fungera som folkkyrka behöver Svenska kyrkan för framtiden resurser att finnas överallt där människor finns, dvs. att vara rikstäckande. Den behöver en organisatorisk uppbyggnad, ett regelsystem som håller ihop kyrkan inåt och utåt med demokratisk förankring för decentraliserat beslutsfattande och ansvarstagande och sist men absolut inte minst folkets förtroende. Om människor tappar förtroendet för kyrkan och väljer att stå utanför, vilket alla har full frihet att göra, hjälper varken kommunstatus, regelsystem eller kyrkoskatt.

Centern har valt att aktivt och positivt påverka i det förberedelsearbete för ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan som nu pågår.

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Nu handlar det alltså om att ta ställning till övergripande principer som skall ligga till grund för det fortsatta utredningsarbetet. När alla delutredningar är klara kommer ett slutligt förslag från regeringen, och det är först då som det går att ta definitiv ställning.

Genom Centerns samarbete med regeringen under de senaste månadernas arbete med kyrka-stat-frågan är det ingen överdrift att påstå att det aktuella förslaget också fått en tydlig centerprägel. Om de angivna principerna efter alla utredningar får forma de slutliga förslagen, finns det alltså goda förutsättningar att den segslitna frågan om förhållandet mellan Svenska kyrkan och staten går mot en varaktig och hållbar lösning, en lösning som på bästa sätt slår vakt om den öppna folkkyrkan.

I nu föreliggande förslag föreslås en särskild lag för Svenska kyrkan som skall slå fast övergripande riktlinjer. Av lagen skall framgå att Svenska kyrkan skall vara en evangelisk-luthersk, rikstäckande och demokratiskt styrd öppen folkkyrka och att den skall vara finansierad genom en obligatorisk kyrkoavgift eller kyrkoskatt som bestäms lokalt. Dessutom skall det finnas ett inomkyrkligt ekonomiskt utjämningsssystem för att garantera rikstäckningen.

Staten skall kostnadsfritt för kyrkan sköta uppbörden av kyrkoavgiften eller kyrkoskatten. Frågan om benämningen, kyrkoavgift eller kyrkoskatt, tas med i det fortsatta utredningsarbetet. Enligt min mening borde det inte finnas något avgörande hinder för att tillmötesgå Kyrkomötets önskan att få använda benämningen kyrkoskatt.

Kyrkan behåller huvudmannaskapet för begravningsväsendet. De som tillhör Svenska kyrkan betalar sin del av kostnaden genom den proportionella kyrkoskatten. För dem som inte tillhör kyrkan skall betalningsfrågan utredas med sikte på en så lokal lösning som möjligt.

All kyrklig egendom kommer att stå till kyrkans förfogande i samma omfattning som nu, och kyrkan kommer att få ersättning av staten för kulturhistoriskt betingat underhåll av kyrkor och i förekommande fall andra byggnader.

Herr talman! 1995 års kyrkomöte säger i frågan om kommunbegreppet att detta inte självklart är en tillgång i den nuvarande mångkulturella och mångreligiösa samhällssituationen. Regeringens förslag om en grundlagsmässig förankring av Svenska kyrkan som trossamfund med en egen identitet och en lag om Svenska kyrkan kan däremot enligt Kyrkomötets mening göra det möjligt att det som den kommunala självstyrelsen står för kan föras vidare.

Den historiska betydelsen av begreppet kommun som en gemenskap där alla som bor inom kommunen tvångsvis är med stämmer ju inte längre, på grund av den rätt som religionsfriheten ger att stå utanför.

I Pastoratsförbundets tidning HÖR skriver ledarskribenten den 13 oktober i år att Pastoratsförbundet när det gäller just kommunbegreppet i sitt remissvar har hävdat att det inte är ställningen som kommuner som är viktig utan kommunbegreppets innehåll: lokal självbestämmanderätt inom ramen för ett demokratiskt uppbyggt system.

Vi kommer alltså att få en ny lag om trossamfund och dessutom en särskild lag om Svenska kyrkan. Det är bra. Men det är viktigt att lagen

om Svenska kyrkan verkligen kommer att reglera de principiella frågor som Kyrkomötet pekar på i sitt beslut i anledning av regeringens skrivelse.

Religionsfriheten hotas inte av en sådan utveckling. Likabehandlingskravet uppfylls i så måtto att alla trossamfund får som de själva vill när det gäller de egna förhållandena. Att det blir en särskild lag om Svenska kyrkan innebär inget missgynnande av andra trossamfund.

Såvitt jag kan bedöma torde det nu kunna finnas goda möjligheter att få brett stöd för kommande förslag till relationsändringar, om de följer principförslaget riktlinjer. För detta talar inte minst det breda stöd som regeringens skrivelse till Kyrkomötet fick i höstas. Endast 29 av de 251 ledamöterna tog genom att reservera sig avstånd från principskrivelsen. Centern kommer nu att fortsätta arbetet för att försöka skapa bästa möjliga förutsättningar för Svenska kyrkan som en för alla öppen folkkyrka.

Fru talman! Många frågar: Vilken kyrka kommer vi att få efter en relationsändring? För mig är svaret enkelt. När det gäller organisatoriska, ekonomiska och demokratiska förutsättningar kommer det knappast att för svenska folket märkas någon skillnad alls mot dagens förhållanden. Sedan beror det på Svenska kyrkan själv hur den kommer att kunna fylla rollen som öppen folkkyrka. Men detta är redan i dag en inomkyrklig fråga, som jag inte skall ta upp i det här sammanhanget.

Vad riksdagen skall göra är att skapa förutsättningar för denna inriktning. Kyrkan har nämligen en viktig roll att spela i både dagens och morgondagens samhälle.

Anf. 51 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Jag begärde replik mest för att jag är överens med Anders Svärd, men på en punkt inte riktigt är klar över vad han talat om.

Folkkyrkan har många möjliga paralleller. Det kanske mest spännande som sker just i dag är väl "iglesia popular" i den latinamerikanska kontexten.

Frågan är hur denna folkkyrka formas. Kenneth Kvist talade tidigare om det. Det är naturligtvis rätt att det inte görs uppifrån. Just därför berörde Anders Svärd att det är så viktigt att folkkyrkan växer ur ett förtroende från folket.

Jag tror att man måste vara mycket vaksam över detta. Det är inget som vi fastställer genom ett beslut i riksdagen, utan genom ett fortsatt och kanske t.o.m. förbättrat förtroendeskapande arbete. Att beskriva det som civilministern gjorde tidigare, med låga trösklar och ett högt tak, tror jag är rätt. Därtill måste man nog foga att kyrkan koncentrerar sig kring sitt eget centrum.

Men att i dag förfäktas att kyrkoskatt som begrepp bör behållas tror jag leder alldeles vilse. Jag är medveten om att saken skall utredas och att frågan hålls öppen i både propositionen och betänkandet. Men jag tror att det måste sägas här att formen och benämningen inte får styras upp i dag. Den frågan måste vägas in i det totala perspektivet, vilket utredningarna har att göra framöver.

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Anf. 52 ANDERS SVÄRD (c) replik

Fru talman! Hur formas folkkyrkan? Det görs i ett internt arbete inom Svenska kyrkan. När det gäller Svenska kyrkan som folkkyrka deltar alla människor på olika nivåer och formar folkkyrkans framtid. Inte minst det ekumeniska har en mycket stor betydelse i det mångreligiösa samhälle som det svenska samhället i dag är. Det handlar självfallet om, vilket jag också sade i mitt anförande, ett arbete där möten med människor är det centrala. Folkkyrkan är till för människornas möjlighet att få möta Gud.

När det gäller kyrkskatten kan jag gärna hålla med om att det inte är den största delfrågan i detta sammanhang. Men Kyrkomötet har tillmätt frågan en betydelse och har fört ett resonemang som går ut på att det statsrättsligt handlar om en kyrkoavgift som kyrkorättsligt borde ha kunnat få kallas för kyrkoskatt. I denna kompromissanda borde även detta tillmötesgående vara möjligt. Det var ungefär vad jag sade i mitt anförande.

Anf. 53 EVA ZETTEBERG (v)

Fru talman! Allting har ett pris. Jag hade förmånen att under hösten vara utsänd av riksdagen som FN-delegat i New York. Det var en oerhört berikande erfarenhet. Priset blev att jag inte tillräckligt kunde vara med och påverka Vänsterpartiets partimotion vad gäller ändrade relationer mellan stat och kyrka.

Jag måste tillstå att jag personligen är oerhört besviken på den motion som Vänsterpartiet har väckt. Jag vill också passa på att ge civilminister Marita Ulvskog rätt i att Vänsterpartiet har ändrat uppfattning i ett avseende sedan partiledaröverläggningarna i våras.

Frågan om förhållandet kyrka–stat i vårt land tycks vara evig, och vi har ännu inte avslutat debatten. Marita Ulvskog talade om krav från riksdagen i början av 1900-talet. Men diskussionerna pågick redan på 1800-talet för att ta riktig fart under 1950- och 1960-talet. Det är en del av mitt privata liv att ha levt med kyrka och stat sedan tidiga år. Jag tror nästan att det har blivit min arvedel efter min far, som var mycket aktiv i dessa frågor.

Dessa frågor har utretts under senare tid. Andra talare har refererat till ERK, Utredningen om ekonomi och rätt i kyrkan, och Kyrkoberedningen, där jag hade förmånen att vara med under två års stimulerande och intressant utredningsverksamhet. Det vi där kom fram till, och som jag är mycket stolt över och tycker är ett bra resultat, är förslaget till en gemensam lag för samtliga trossamfund som så önskar.

Jag menar också att det förslag som där lades fram om uppbörds-
hjälp också för samtliga trossamfund som uppfyller vissa krav var mycket positivt. När regeringen sedan gick vidare till den skrivelse till Kyrkomötet som lades fram sommaren 1995 kunde jag se att där kom ytterligare en förstärkning och en mer positiv inriktning än vad Kyrkoberedningen hade kommit fram till. Där pekade man bl.a. på betydelsen av att det konstitutionella stödet ges inte bara till Svenska kyrkan utan även till andra samfund.

Det är fortfarande så att det i regeringens skrivelse och senare i propositionen sägs hur Svenska kyrkan skall organiseras och styras från riksdagen, dvs. att man fortfarande kommer att lägga sig i från statens sida. Kyrkomötet beslutade att anta regeringens skrivelse, men det var ändå en besvikelse.

Jag hade hoppats att Kyrkomötet skulle gå vidare och uppmuntra regeringen att se till att det blir en enda lagstiftning för samtliga trossamfund och inte som nu en lagstiftning för samtliga trossamfund och därutöver en särskild för Svenska kyrkan. Jag hade som aktiv medlem i Svenska kyrkan sett det som en klar fördel om vi medlemmar i Svenska kyrkan själva hade aktivt verkat för detta och inte att det skulle komma via regeringen. Det var min förhoppning att regeringen nu i propositionen skulle ha reviderat förslaget på denna punkt.

Vi vet att man från andra kristna samfund och andra trossamfund har haft en annan inställning och bedrivit ett mycket aktivt arbete. Man har visat på att det inte är förenligt med religionsfriheten att ge en särskild lagstiftning för Svenska kyrkan. Jag menar att regeringen inte har följt den princip Kyrkoberedningen pekade på, nämligen betydelsen av en likställdhet för samtliga trossamfund, när den nu lägger fram förslag om en särskild lagstiftning för Svenska kyrkan.

Den är naturligtvis positivt att den har en minskad detaljreglering. Men det handlar ändå om, som andra talare har varit inne på, att man uppifrån deklarerar att det skall vara en folkkyrka, demokratiskt, osv. Det är ingenting som skall regleras uppifrån. Det måste komma därför att kyrkan själv står för detta.

I propositionen och utskottets betänkande tas också upp frågan om uppbringningssystemet. Det är positivt att man från statens sida är villig att hjälpa samtliga trossamfund på denna punkt. Jag menar att det är av mycket stor betydelse att det är fråga om en avgift och inte en kyrkoskatt. Det ligger en principiell, betydelsefull skillnad i detta.

I frågan om kyrkobyggnader, som också har diskuterats, stöder jag utskottets betänkande. Trots att jag verkligen värnar om att få till stånd upprustning och se till att kyrkobyggnader kan vidmakthållas i god standard menar jag att vi i dag inte kan utlova ytterligare pengar på den punkten. Det är viktigt, precis som regeringen har framhållit, att den här kostnaden inte bara skall delas av Svenska kyrkans medlemmar utan av samtliga medborgare i vårt land. Det är en kulturuppgift för alla svenskar, även för dem som inte är medlemmar i Svenska kyrkan.

Vad gäller det fortsatta utredningsarbetet ställer jag mig undrande till om det faktiskt finns behov av utredningar på alla de punkter som regeringen och även utskottet har ställt sig bakom. Jag tror att det finns majoritet för att genomföra dem, även om jag har synpunkter på det. Till de synpunkter som ändå kommer att utredas är den som Gustav von Essen för fram i sin motion oerhört väsentlig, nämligen att det måste finnas bred representation för andra trossamfund.

Även om jag nyss talade om hur positivt och berikande det var med utredningsarbetet inom Kyrkoberedningen, vill jag ändå hävda att beredningen hade snäv sammansättning. Jag tror att nästan samtliga av oss som var med och som inte kom in utifrån som sakkunniga tillhörde

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Svenska kyrkan. Det blev alltså inte en rätt representativitet för det svenska folket.

Utredningsarbetet om begravningsverksamheten måste fortsätta. Från Vänsterpartiets sida – där är vi helt överens – har vi understrukt hur viktigt det är att få en neutral part. Vi har inte bara frågan om kristna begravningar. Vi har också judiska församlingar och muslimska församlingar, som har andra traditioner och som i religionsfrihetens namn tycker att det principiellt är mycket märkligt att det är Svenska kyrkan som är huvudman. De exempel som finns i vårt land där kommuner har varit huvudman har på intet sätt visat att det är svårt att genomföra det eller att det blir några problem i sammanhanget. Jag tycker att det är mycket angeläget att gå vidare med detta.

Fru talman! Jag vill på ett sätt gratulera Marita Ulvskog till att hon har fått ihop en proposition och att regeringen kan gå vidare på området. Som jag ser det utifrån det långvariga arbetet tar vi nu mycket stora steg framåt. Men trots det vill jag ändå fråga: Varför kunde inte regeringen gå litet längre? Varför kunde man inte se till frågan om en gemensam lagstiftning för samtliga trossamfund? Det finns ju ändå, Marita Ulvskog, en majoritet för det i denna riksdag.

Man hänvisar till att man måste få med hela den kyrkliga opinionen. Jag ifrågasätter det. Precis som Marita Ulvskog själv tidigare sade är det en fråga för Sveriges riksdag. Det är en politisk fråga. Där beklagar jag att man från regeringens sida, och senare från utskottet, inte har gått tillräckligt långt.

Det finns naturligtvis på detta område särintressen från Svenska kyrkan, precis som det finns på en rad andra områden.

Jag vill också vad gäller Svenska kyrkan understryka att alla vi medlemmar har ett ansvar för att den utformas på ett demokratiskt sätt och för att det blir en öppen folkkyrka med låga trösklar och högt i tak, som flera här har talat om.

I det sammanhanget måste också vi som är aktiva i Svenska kyrkan se till att vi får andra beslutsformer. Det är helt absurt att man i Svenska kyrkan i dag totalt följer den politiska ramen för beslutsfattande med partier som företrädare och med en enorm administrativ och politisk apparat. Detta måste ändras.

Fru talman! Jag talade om priset i olika sammanhang. Jag vill avsluta med att konstatera att allting har ett pris. Det är kanske många från Svenska kyrkan som beklagar att den av många älskade psalm 169 i den gamla psalmboken från 1937 inte finns med längre. Jag skall inte sjunga – jag lovar: ”Fädernas kyrka i Sveriges land, Kärast bland samfund på jorden! Vida hon famnar från strand till strand, Fast är hon grundad av Herrens hand, Byggd till hans tempel i Norden.”

Det finns säkert många som beklagar att detta är priset för de nya relationerna. Själv ser jag det som ett oerhört steg framåt i ett mångkulturellt och mångreligiöst samhälle att vi inte har en enda svensk kyrka, som bara är våra infödda svenskars kyrka.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till Folkpartiets reservation nr 2.

Anf. 54 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Jag uppskattar mycket att Eva Zetterberg så modigt och tydligt framhåller sin syn och därmed också går emot en del av de saker som jag hade anledning att kritisera Vänsterpartiet för tidigare. Men jag känner det ändå angeläget att säga några ord om frågan om en eller två lagar.

Det låter naturligtvis väldigt bra att sammanfatta allt i en lag. Men jag är inte säker på att det är Svenska kyrkan som skulle må illa av en sådan lösning, utan det är de övriga trossamfunden. Jag tror att det därför är en både galant och klok lösning som regeringen och utskottet nu föreslår, dvs. att kyrkorna och också trossamfunden utanför den kristna sfären hålls samman genom möjlighet till en konstitutionell bas, nämligen trossamfundet, men regleras utifrån sina väldigt skilda förutsättningar inom ramen för två skilda lagrum.

Jag tror att det hade blivit en både överlastad och kanske också ganska komplicerad sak för de fria trossamfunden, varav jag tillhör ett, att på detta sätt skriva samman lagarna. Jag förstår inte riktigt flaggan- det för *en* lag.

När det gäller begravningsväsendet ser jag kyrkan som en ur histo- risk synpunkt mycket bra värd för det arbetet. Det går att lösa på olika sätt när det gäller andra religioner. Problemet är naturligtvis att få ett så decentraliserat system som vi i dag har. Att det går att lösa i storstäder är en sak, men hur löser man det på landsbygd?

När det gäller representanter från olika trossamfund i beredningsar- betet framöver delar jag helt Eva Zetterbergs synpunkt.

Anf. 55 EVA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Jag undrar om Pär-Axel Sahlström och andra har talat med de andra trossamfunden. Hur kan det komma sig att man väldigt klart och tydligt från den sidan har klargjort att man vill ha *en* lag och är väldigt nöjd med att få *en* lag för samtliga trossamfund? Det grundar man på uppfattningen att det inte skall finnas en särlagstiftning för ett trossamfund.

Hur omfattande en sådan lag skulle vara beror på hur mycket man lägger in. Jag är själv tveksam till om man över huvud taget behöver ha några särskilda paragrafer för Svenska kyrkan i en sådan lagstiftning. Jag tycker definitivt inte att det vi nu har att ta ställning till, nämligen om det ändå i en sådan lag om Svenska kyrkan skulle finnas bestä- melser om det vi har talat om tidigare, är nödvändigt.

Skalar man bort detta och kommer fram till kärnpunkten, tror jag inte alls att det behöver bli överbelastat eller en tyngd för Svenska kyrkan. Det kanske räcker med den gemensamma lag som finns.

Begravningsväsendet kommer naturligtvis att se väldigt olika ut. Det är ju olika runt om i vårt land beroende på hur stora församlingarna är, vad de ligger osv. Men om man överlåter åt kommunerna att vara huvudman är det självklart upp till kommunerna att i sin tur rent prak- tiskt låta Svenska kyrkan ta hand om verksamheten – kanske på de flesta orter i vårt land. På andra orter behövs en annan lösning – att

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

kommunen står kvar som en neutral part. Det går självfallet att hitta lösningar på det problemet.

Anf. 56 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Inget kollektiv i vårt samhälle är så enhetligt att det alltid kan tala med en tunga. Som jag sade tillhör jag själv ett av de fria samfundet i vårt land. Vi har inte alls varit så avvisande till det föreliggande förslaget som man har varit från andra håll.

Jag tror att det hänger samman med hur långt man har satt sig in i själva förutsättningen. Det skiljer oerhört mycket mellan en muslimsk trosförsamling, en judisk församling, de olika fria samfundet och även de nya invandrarsamfundet. Behoven ser olika ut.

För den frikyrkliga traditionen är det självfallet inte självklart att man över huvud taget skulle låta sig registreras eller låta staten sköta uppbörderna. Den processen har precis bara börjat i det frikyrkliga sammanhanget.

Att utifrån den synpunkten försöka samskriva en lag med ett slags historisk trovärdighet, med tanke på den unika situationen att vi har haft ett statskyrkosystem i 400 år i vårt land, skulle tvinga så mycket våld på en sådan lagstiftning att den inte hade varit tillämplig.

Det fina i kråksången är ju att vi har ett enhetligt konstitutionellt begrepp – trossamfund – men att vi får chans att nu utreda förutsättningarna för hur de två olika lagarna rimligen bör beskriva detta förhållande.

Anf. 57 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Eva Zetterberg för att hon ställde upp på Folkpartiets reservation i stället för på sitt eget partis. Här finns ju ett helt annat intresse för dialog och för att vi skall komma fram till ett bra gemensamt resultat i det fortsatta arbetet.

Jag vet inte om jag missförstod det Eva Zetterberg sade om att delegera normgivningsmakten från riksdagen, eller om hon har missförstått oss. Den stora förändringen i regeringens principproposition och även i skrivelsen till kyrkomötet jämfört med Kyrkoberedningens förslag är att det icke längre kommer att finnas någon delegation från riksdagen. Riksdagens normgivningsmakt kommer icke längre att finnas med i bilden. Det kommer att vara en inomkyrklig angelägenhet.

Det är ett exempel på hur jag tycker att kompromissen har blivit bättre. Den går naturligtvis Folkpartiets, Vänsterpartiets och de frikyrkligas kritik till mötes. Samtidigt vill jag understryka att de förslag som förbättrat kompromissen åt andra hållet är de som Centerns företrädare har kommit med i den uppgörelse som regeringen gjorde med dem.

Eva Zetterberg sade att Kyrkoberedningen hade en väldigt snäv sammansättning. Det är ett problem att väldigt många riksdagsledamöter är medlemmar av Svenska kyrkan, och det är de som nomineras av partierna till utredningarna. Jag skulle önska att partierna tänkte litet längre nu när det är dags att nominera ledamöter till de kommande utredningarna så att vi får en bra spridning. Samtidigt skall vi självfallet

på olika sätt försöka få in andra representanter för kyrkor och samfund på andra vägar, men det är också en sak för partierna själva att hantera.

Så till sista frågan om varför vi inte går längre. Jag vill inte alls ge frågan om två lagar den principiella vikt som man har gjort i diskussionen under hela detta år.

Jag vill se det mer som en ganska praktisk fråga. Det hade blivit en mycket konstig lag om man hade sammanfört Svenska kyrkan med de andra trossamfunden. Det hade blivit en mycket dålig balans. Jag ser det som en praktisk fråga och inte som en principiell fråga. Därmed har jag besvarat Eva Zetterbergs fråga på den punkten.

Jag fick frågan: Varför går man inte längre? För att travestera Eva Zetterberg vill jag säga att allt har ett pris. Det är det som vi har talat om. Kompromisser har också ett pris. Men jag tycker att vi alla har varit med och gett och tagit i detta arbete, och jag tycker att det har blivit något mycket bra på slutet.

Anf. 58 EVA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Jag tillstår, Marita Ulvskog, att jag nog var otydlig och oklar. Jag är självklart medveten om de förbättringar som har kommit i propositionen och som utskottet har ställt sig bakom, nämligen att riksdagen inte skall detaljreglera och vara normgivande för Svenska kyrkan. Det är en avsevärd förbättring jämfört med Kyrkoberedningens förslag.

Vad jag avser är att de bestämmelser om Svenska kyrkan som blir speciella – öppen folkkyrka, demokratisk, episkopal – fortfarande klart och tydligt skall framgå. Jag motsätter mig detta. Jag anser att riksdagen inte skall lägga sig i de frågorna.

När det gäller Kyrkoberedningens sammansättning inser jag också att det är problem när partierna själva får lämna förslag på personer. Men jag tror att om det blir den typen av sammansättning igen i olika utredningar så måste regeringen se till att intressen från andra organisationer kommer in. Man kan också klart och tydligt till partierna tala om att detta är ett problem och att man vill ha en mer allsidig sammansättning.

Till slut, Marita Ulvskog, varför kan man inte gå längre? Jag tycker att det är helt fel om regeringen bara ser på relationerna mellan kyrkan och staten som en praktisk fråga. Jag ser inte relationerna mellan kyrkan och staten och de förändringar som vi skall genomföra som en praktisk fråga. Detta har naturligtvis en praktisk aspekt, men jag menar att det i hög grad handlar om principiella frågor. Det är därför som jag har gjort det ställningstagandet att jag tycker att det självklart vore mycket bättre att ha en enda lag för samtliga trossamfund och inga undantagsbestämmelser för Svenska kyrkan.

Anf. 59 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Fru talman! För tydlighetens skull skall jag säga att jag verkligen inte ser kyrka-stat-frågan som en praktisk fråga. Jag ser den snarare som en historisk fråga. Men just när det gäller frågan om en eller två

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

lagar, tycker jag att det är en petimäterdiskussion som har getts alldeles för stor principiell vikt. Jag anser inte att den har det.

Anf. 60 GUSTAF VON ESSEN (m)

Fru talman! Jag vet inte om civilministern kommer att bli glad när jag säger att även jag kommer att rösta på Folkpartiets förslag. Det gör jag av den anledningen att Birgit Friggebo och de andra folkpartimotionärerna har väckt en motion som i mycket stor utsträckning överensstämmer med den motion som jag själv har väckt. Det finns några små skillnader, men huvudsakligen innehåller de samma sak. Jag tänker därför inte upprepa den argumentation som Birgit Friggebo så väl har lagt fram här för kammaren, utan jag ansluter mig till hennes anförande och sätt att resonera.

Jag skall dock framföra några små synpunkter. Det är mycket frustrerande att höra det som fru Hambraeus nämnde, nämligen att staten behöver kyrkan. Jag har åsikten att det är människorna som behöver kyrkan. Och människorna behöver olika kyrkor, olika samfund och olika sätt att närma sig sina andliga problem på. Därför är det stötande att höra att det är staten som behöver kyrkan.

Det är lika stötande för mig att uppleva att ett särskilt trossamfund skall ha en positiv särbehandling på det sätt som nu föreslås. Inte minst i mitt eget parti har man i olika sammanhang sagt att man inte skall positivt särbehandla eller låta någon organisation få något slags dominerande ansvar, utan det skall vara öppet för alla att på olika sätt lägga fram sina synpunkter och försöka få med människorna på det.

När man skall reglera Svenska kyrkan i en lag och säga att den skall vara evangelisk-luthersk vill jag ställa följande fråga: Har kyrkan inte mer självförtroende efter 400 år, att den inte själv skall kunna klara ut vad den är för något, utan att det skall behöva regleras i lag? Har kyrkan inte mer självförtroende än att den skall kunna säga till svenska folket att man kommer att vara närvarande i hela landet i människornas liv utan att det skall behöva regleras i lag, dvs. att den skall vara rikstäckande? Jag förstår inte detta. I mängder av länder finns det kyrkor som är rikstäckande utan att det lagregleras. Det är bara en självklarhet att kyrkorna skall arbeta på det sättet. Men just här i Sverige behövs det en lag. Jag tror inte att det t.ex. i några katolskdominerade länder finns en lagstiftning som ger en statsmonopolliknande ställning liknande den som även i fortsättningen i praktiken kommer att finnas för Svenska kyrkan i Sverige.

Den andra kommentaren som jag skulle vilja göra gäller frågan om uppbörden. Anders Svärd sade att den också skulle kunna kallas skatt. Det hade varit bäst, och det är väl på det sättet som Centerpartiet ser på detta. Andra trossamfund skall ju också få delta i denna uppbörd om de så önskar. Skall deras avgifter också benämnas skatt, eller skall de benämnas avgift? Om man har andra typer av avgiftsuttag och metoder än det som passar Riksskatteverket, skall man då kunna få vara med i denna uppbörd eller inte? Det står inget om detta någonstans, och det finns inte utrett. Civilministern har kanske någon synpunkt på detta.

Vissa särbestämmelser kan kanske vara motiverade för Svenska kyrkan. Jag har kallat dem för övergångsbestämmelser i min motion. Det måste man acceptera, eftersom det finns historiska skäl, storleks-skäl m.m. som gör att man måste ha något slags övergångslösning för kyrkan. Men på sikt måste väl ändå målet vara att man skall behandla Svenska kyrkan som andra trossamfund?

Frågan är nu om det inte är dags att på allvar visa respekt även för de fria trossamfundet i det kommande lagstiftningsarbetet. Det är dags att visa respekt för de fria trossamfundens synpunkter på begravningsväsendets handhavande. Det är dags att visa respekt genom att man klart och tydligt säger att representanter även från dessa fria samfund nu skall kunna få vara med och påverka utformningen av de lagar som planeras i fortsättningen. Vi har fått något flytande besked på den frågan. Jag hoppas verkligen att civilministern tar till sig det mycket starka önskemålet att man skall visa respekt även för de fria trossamfundet på det sättet att de får vara med i det kommande utredningsarbetet.

Slutligen kan man väl också säga att det antagligen vore bra för Svenska kyrkan om kopplingen till staten upphörde. På så sätt skulle det kanske skapas en dynamik i Svenska kyrkan som gör att man kan vinna själarna åter. Nu verkar det som att man behöver en rejäl livboj för att våga simma ut på djupt vatten. Jag tror att Svenska kyrkan skulle vara välkommen att tillsammans med de andra trossamfundet simma ute på djupt vatten. Man brukar lära sig simma mycket bättre på det sättet.

I detta anförande instämde Birgit Friggebo (fp).

Anf. 61 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Även om jag är positivt och välvilligt citerad av Gustaf von Essen vill jag inte instämma. Jag tänker här inte heller diskutera de eventuella statsrättsliga band som kan finnas mellan katolska kyrkan i olika nationella sammanhang. Att problematiken med förhållandet kyrka-stat är gammalt borde väl ändå vara välkänt.

Uppbördssystemet av den typ som man nu diskuterar kommer självfallet att behöva se olika ut för olika samfund. Den öppningen borde finnas. Det finns redan sådana här system, t.ex. i Norge, även om man knappast kommer att kunna hitta en lika bra lösning på problemet i Sverige. Frågan om systemet med en fördelning av stödet till kyrkan kan lösas på olika sätt.

Men vad jag framför allt ville fråga Gustaf von Essen om är röstdeklarationen. I hans motion står det: Regeringens proposition har ett principiellt innehåll.

Det är just vad Folkpartiet anser att den inte har. Då förstår jag inte riktigt hur det hänger samman när det gäller röstdeklarationen och moderaternas inställning, Gustaf von Essens egen motion och Folkpartiets helt andra åsikt i frågan.

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Anf. 62 GUSTAF VON ESSEN (m) replik

Fru talman! När det gäller frågan om statsrättsliga relationer mellan kyrka och stat i andra länder, t.ex. katolska länder, har man där lärt sig den svåra och långa vägen, att man skall bryta relationerna. Det är bra för kyrkan och det är bra för staten. Det har man lärt sig i Frankrike, i Spanien, i Italien och i alla dessa länder på ett mycket påtagligt sätt. Här i Sverige, i Norden, vill vi inte det, utan här går det sakta men säkert i snigelfart, och det tar väl 75–100 år innan man närmar sig samma situation.

Jag tror inte att detta är bra för kyrkan. Kyrkan behöver en inre dynamik, en frigörelse. Det här är inte fråga om avreglering av relationen, utan det är fråga om en omreglering. Kyrkan vill fortsättningsvis också ha såväl hängslen som livrem och livboj på sig för att den skall våga verka i det svenska samhället. Jag tror inte att detta är bra för kyrkan.

Min relation till Folkpartiet är kamratlig och god i de flesta sammanhang. I dag är den ovanligt god och kamratlig.

Anf. 63 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Det är fint när människor är vänner. Vi för dock ett mer principiellt resonemang. Men på den punkten fick jag inget svar.

Gustaf von Essen räknade upp en del länder som har hanterat frågan om kyrka och stat. Utvidgar man listan till Sydamerika, Polen och andra länder finns där just den problematiken också i katolska strukturer. Det förslag som läggs på riksdagens bord i dag för beslut visar ett sätt att hantera detta. Det skall hanteras med en del historia i ryggen och med en klarhet över det principiella förhållandet att staten är stat och kyrka är kyrka. I det här avseendet tycker jag inte att vi har så hemskt mycket att lära oss från andra länder.

Anf. 64 GUSTAF VON ESSEN (m) replik

Fru talman! Det kan tänkas att de flesta länder i allmänhet alltid har mycket mer att lära av Sverige än vad vi har av dem. Det brukar ju ofta vara den svenska inställningen.

Jag tycker att den process som har inletts är bra. Propositionen är ett bra steg. Jag är inte emot dess förslag i sig. Jag vill bara att man skall gå litet fortare och litet längre. Jag kan inte se att detta är slutpunkten, att vi har stadfäst det här för ytterligare 400 år framåt. Detta är en del i en process som förhoppningsvis kommer att fortsätta och som innebär att alla samfund känner sig likabehandlade. En katolik skall känna att han har samma värde som om han tillhörde svenska kyrkan. Jag vill absolut inte att riksdagen skall reglera om man skall tillhöra den romersk-katolska kyrkan. Den svenska kyrkans medlemmar får nu uppleva att det är fastställt i lagen att deras tillhörighet skall vara den lutherska.

Det är fråga om balans här och i grunden om en värdighet.

Anf. 65 LENNART HEDQUIST (m)

Fru talman! Låt oss tänka på en organisation i Sverige som av staten genom lag inte skulle tillerkännas rätten att själv få bestämma hur av-

giften till organisationen skall tas ut. Det kan tyckas som en besynnerlig tanke. Frågan är om vi som sitter här skulle tycka att det vore rimligt att gå med som medlem i en sådan organisation.

Likväl är detta vad som är på väg att ske med Svenska kyrkan när nu folkkyrkan får sina relationer med staten förändrade. Märkligast av allt är att just kyrkans företrädare inte verkar att ha några större invändningar på den punkten.

I regeringens proposition om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan anges en skyldighet för den som tillhör Svenska kyrkan att betala en kyrkoavgift i stället för nuvarande kyrkoskatt. Denna avgift skall enligt lagen tas ut i proportion till inkomsten utan något tak.

Förhållandet skall alltså regleras i den nya lagen om Svenska kyrkan, om man följer regeringsförslaget. Därigenom blir det endast riksdagen som kan ändra på förhållandet. Om Svenska kyrkan i framtiden finner förfarandet olämpligt kan alltså inte kyrkan själv ändra på detta, utan det kan endast ändras genom riksdagsbeslut.

Innebörden blir ju att Svenska kyrkan kommer att få en unik särställning. Inget annat samfund och ingen annan organisation har såvitt känt ett avgiftsuttag med en sådan strikt inkomstreglerad obligatorisk avgift utan tak. Avgiften kommer dessutom att följa de skatteregler som staten anger för beräkning av inkomstskatten. När riksdagen ändrar i skatteregler – t.ex. när det gäller grundavdragets storlek, reseavdrag eller något annat – då ändras också kyrkoavgiften.

Detta för med sig en del märkliga effekter. De inkomsttagare som har en mycket hög förvärvsinkomst får då en mycket hög kyrkoavgift. Man kan välja att stå utanför och inte betala någonting, eller också väljer man att gå med och då betalar man ett mycket högt belopp. En mångmiljonär utan förvärvsinkomst men med mycket höga kapitalinkomster skulle helt slippa medlemsavgift. Av avgiftskonstruktionen kan vi se att effekterna blir väldigt egendomliga.

Konstruktionen kommer rimligen att innebära att Svenska kyrkan fortsätter att tappa medlemmar, inte minst bland dem som får en mycket hög avgift. Det råder inget tvivel om att för många personer kommer just kyrkoavgiften att vara den medlemsavgift som blir den i särklass högsta. Det kan röra sig om 5 000 kr om året och mera för många heltidsarbetande med hyggliga inkomster. Frestelsen blir då stor att välja att stå utanför Svenska kyrkan och kanske i stället att vara med i något annat samfund.

För Svenska kyrkan blir det inte särskilt god ekonomi om en rätt stor andel av de högsta inkomsttagarna väljer att utträda på grund av själva avgiftskonstruktionen. Det vore då bättre för kyrkan att uppbära en lägre kyrkoavgift kompletterad med helt frivilliga gåvor av den som vill ge till något särskilt ändamål. Nu kanske man mister hela beloppet.

Det har varit en tydlig tendens att Svenska kyrkan förlorar medlemmar bland dem som får betala en hög kyrkoskatt. När man häromåret ändrade utbetalningsrutinerna för kyrkoskatten kunde man tydligt se att det var dessa församlingar som hade den största förändringen.

Det förhållande borde väcka till någon eftertanke inom Svenska kyrkan. Antagligen skulle man efter något år med de nya relationerna få

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

tydliga erfarenheter som medför att man vill ändra på det här, men då skulle det inte gå på grund av att reglerna skrivs in i den nya lagen om Svenska kyrkan.

Möjligheterna för Svenska kyrkan att säkerställa en god ekonomi är antagligen större med en annan avgiftskonstruktion, som ger fler kvarstående medlemmar, kompletterad med möjligheter för frivilliga penninggåvor från de mest engagerade.

Jag tycker att den här frågan under alla förhållanden borde bli föremål för ytterligare överväganden och inte låsas fast, som regeringen nu har föreslagit i sin proposition.

Visserligen säger utskottet i anslutning till den motion som bl.a. jag har väckt att det här är en fråga som kan komma att beröras i det fortsatta utredningsarbetet. Men det ges inga som helst garantier, och jag har en känsla av att det inte blir så. För egen del vill jag nog markera mitt missnöje med den ordningen genom att yrka bifall till min motion K4 under mom. 5.

Det märkliga är att en sådan här fundamental fråga inte diskuterats mer. Den har uppmärksammats i t.ex. Kammarkollegiets remissvar på Kyrkoberedningens förslag, men på Kyrkomötet ventilerades uppenbarligen mer frågan om benämningen på avgiften. Där ville man kalla den frivilliga avgiften för kyrkoskatt. Kanske levde man där i föreställningen att själva ordet skatt, i enlighet med Mona Sahlins yttrande häromåret att det är häftigt att betala skatt, skulle fylla Svenska kyrkans medlemmar med välbehag.

I stället borde man ha blickat framåt och sett efter hur kyrkan själv kan medverka till att så många som möjligt verkligen väljer att vara medlemmar i Svenska kyrkan och alls betala någon kyrkoavgift.

Fru talman! Jag tror inte att jag behöver vara särskilt framsynt om jag säger att den här frågan säkert återkommer när den svenska kyrkan har skaffat sig egna erfarenheter av hur avgiftskonstruktionen kommer att slå.

Anf. 66 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Fru talman! Jag vill helt kort informera om att de uppbördstekniska frågorna i hög grad styrs av förslaget om att staten skall erbjuda uppbördshjälp. Det gör naturligtvis att det blir en del begränsningar i hur avvikande uppbördssystemet kan se ut för kyrkans del. Det är huvudmotivet till att förslagen ser ut som de gör.

Utan att i detalj gå in på de frågor som Lennart Hedquist har tagit upp vill jag säga att det i det fortsatta utredningsarbetet kommer att finnas kvar en del av de överväganden som han har berört.

Anf. 67 LENNART HEDQUIST (m)

Fru talman! Jag vill tacka civilministern för det beskedet. Samtidigt vill jag varna för att man låter de uppbördstekniska frågorna spela en alltför stor roll när man överväger avgiftskonstruktionen både för Svenska kyrkan och, som jag förstod det, för de fria trossamfunden.

De datatekniska möjligheterna för Riksskatteverket att med litet olika avgiftskonstruktioner erbjuda uppbörd är i själva verket ganska

goda. Då tycker jag att det vore litet olyckligt om man låser sig vid att följa inkomstskattebestämmelserna. Jag tycker att detta blir ännu mer påtagligt om man menar att de fria trossamfundet också måste ha en avgiftskonstruktion som är identisk med den kyrkoskatt som Svenska kyrkan har i dag för att få hjälp med uppbörd. Då tror jag att många frikyrkosamfund betackar sig för den hjälpen.

Anf. 68 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Fru talman! Eftersom vi hela tiden pratar om kostnadsfri uppbörds-hjälp får man nog finna sig i att innovationerna på det här området inte kan bli så många. Om kyrkor och trossamfund vore beredda att betala skulle nog variationerna kunna bli betydligt större.

Anf. 69 LENNART HEDQUIST (m)

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att man i så fall låter Riksskatteverket, kanske även andra, räkna på vad det egentligen kostar att erbjuda den här uppbördshjälpen. Det är nog en felsyn om man tror att den hjälpen bara kan ske på ett billigt sätt om man har kommunalskatte-lagens regler i botten på systemet.

Anf. 70 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Fru talman! Detta kommer också att bli Riksskatteverkets uppdrag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

282 för utskottet

19 för res. 1

1 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 69 m, 21 c, 24 fp, 3 v, 13 mp, 11 kds

För res. 1: 16 v, 3 mp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 20 s, 10 m, 6 c, 2 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 2 (propositionens huvudsakliga riktlinjer)

1. utskottet

2. res. 2 (fp)

Prot. 1995/96:34

8 december

*Ändrade relationer
mellan staten och
Svenska kyrkan*

Prot. 1995/96:34
8 december

Votering:
251 för utskottet
47 för res. 2
3 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 65 m, 21 c, 14 mp, 11 kds
För res. 2: 4 m, 23 fp, 18 v, 2 mp
Avstod: 1 m, 1 fp, 1 v
Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 c, 2 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 3 (kyrkligt utjämningsystem)

Yrkanden:
1. utskottet
2. mot. K5 yrk. 2 (kds)
Votering:
267 för utskottet
12 för mot.
22 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 69 m, 21 c, 17 fp, 3 v, 16 mp
För mot.: 1 fp, 11 kds
Avstod: 1 m, 5 fp, 16 v
Frånvarande: 20 s, 10 m, 6 c, 3 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 4 (vård av kulturhistoriskt värdefull egendom)

1. utskottet
2. res. 4 (m, fp)
3. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. K5 yrk. 1 (kds)
Förberedande votering:
Kammaren biträdde res. 4 med acklamation.
Huvudvotering:
166 för utskottet
94 för res. 4
42 avstod
47 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 21 c, 1 v, 5 mp
För mot.: 70 m, 24 fp
Avstod: 2 s, 18 v, 11 mp, 11 kds
Frånvarande: 20 s, 10 m, 6 c, 2 fp, 3 fp, 2 mp, 4 kds

Monica Green (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Elisa Abascal Reyes (mp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Peter Eriksson (mp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Prot. 1995/96:34
8 december

Mom. 5 (regeringens förslag i övrigt)

1. utskottet

2. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. K5 yrk, 3 (kds)

3. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. K4 (m, fp, kds)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Beslut om samlad votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som återstod på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Ändringar i fiskelagen, m.m.

Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU5

Ändringar i fiskelagen, m.m. (prop. 1995/96:8)

*Ändringar
i fiskelagen, m.m.*

Anf. 71 CARL G NILSSON (m)

Fru talman! Jag har förstått, både av fru talmannen själv och av kolleger, att man kan vinna sympatier genom att fatta sig kort denna fredagseftermiddag. Jag skall försöka göra det.

Jag börjar med att tillstyrka de förslag till lagändringar som propositionen primärt handlar om. Vi moderater står bakom reservation nr 3, som handlar om vikten av internationellt samarbete. Jag yrkar emellertid bifall bara till reservation nr 2.

Det är viktigt att säga att den reservationen inte i första hand handlar om att upphäva det fria handredskapsfisket. Det gäller att resonera om hur vi skall kunna få fiskevården att fungera för alla de vatten där den i dag inte fungerar. Det var bra att regeringen återkallade propositionen som innehöll ett förslag om en allmän fiskevårdsavgift. Det var bra, därför att vi har exempel på att fiskevården fungerar väldigt bra i inlandet, där fiskekort säljs av privata och andra fiskevårdsområden. Detta har fungerat bra i inlandet, utom möjligen i de fem stora sjöarna. Jag vädjar om att vi nu kan sätta oss ned och resonera om hur vi skall utnyttja dessa erfarenheter.

Professor Lars Hultkrantz har skrivit en rapport som heter Hushållning med knappa naturresurser. I den rapporten finns ganska mycket

Prot. 1995/96:34
8 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

som handlar om fiske. Han skriver om de områden jag talar om nu, där handredskapsfisket är fritt. Han menar att kortavgifternas upphörande i dessa områden har hämmat fiskevården, och anser vidare att det uppenbara alternativet är att staten erbjuder vattenägarna ett avskaffande av frifiskerätten. Men detta måste då ske på villkor att fiskevårdsområden som säljer fiskekort till allmänheten bildas.

Jag brukar inte hålla med eller citera Maggi Mikaelsson och Gudrun Lindvall, men i sitt särskilda yttrande till betänkandet skriver de: ”Enligt vår mening är det viktigt att arbetet med att bilda nya fiskevårdsområden kan fortsätta. Det skapar förutsättningar för ett lokalt engagemang för fiskevården och det genererar resurser för fiskevård.” De skriver också i yttrandet att de menar att det mot bakgrund av detta är dags för en översyn av det fria handredskapsfisket i första hand i de stora sjöarna. Avsikten är att tillgodose både behovet av fiskevård och möjligheten att på ett enkelt sätt ge gemene man möjlighet till fiske.

Mot bakgrund av att det tydligen finns ett väldigt brett stöd för hur vi skall kunna få fiskevården att fungera i hela Sverige, längs våra kuster och i de stora sjöarna, är mitt förslag och min vädjan till Kaj Larsson och till Margareta Winberg: Låt oss sätta oss ned och resonera om detta, och se hur vi kan använda erfarenheterna från fiskevårdsområdesverksamheten i inlandet för att skapa fungerande fiskevård i hela landet.

Fru talman! Det är min vädjan att vi skall kunna föra ett sådant resonemang.

Anf. 72 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Miljöpartiet har två reservationer fogade till detta betänkande. Per Lager kommer att utveckla tankegångarna i reservation nr 1 ytterligare. Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 1.

Den andra reservationen handlar om katalysatorer för fartyg. Vi vet att många fartyg går på högsvavlig olja och med mycket dålig eller ingen avgasrening alls. Detta är ett miljöproblem som det är svårt att komma till rätta med. Fartygen är ju ofta ute på internationellt vatten osv. Det är dock ett miljöproblem, som vi i Miljöpartiet menar att man bör se till att komma till rätta med. Man bör se till att fartygen använder sig av bättre bränsle och framför allt se till att utveckla katalysatorer som kan fungera för den här typen av motorer. Vi har inte fått gehör för detta och har därför en reservation som berör frågan.

Det finns också ett särskilt yttrande där Maggi Mikaelsson från Vänsterpartiet och jag har skrivit oss samman. Bakgrunden till yttrandet är att det tyvärr inte blir någon allmän fiskevårdsavgift, vilket också föregående talare berörde. Vi i Miljöpartiet hade gärna sett att det blivit en sådan fiskevårdsavgift, i första hand därför att vi anser att det behövs pengar till fiskevård i dag. Jag har inte hört någon som inte håller med om att det behövs pengar till fiskevård.

Det finns många områden där vi behöver en biotopvård och områden där fisket faktiskt har börjat försvinna. Det finns också områden där man behöver komma till rätta med yngelplatser osv. En del fiskevatten ligger inom fiskevårdsområden, men så mycket som 75 % av alla

rinnande vatten ligger utanför fiskevårdsområden. Vi vet också att det fria handredskapsfisket i de stora sjöarna inneburit att mycket små resurser kommit fiskevården i dessa vatten till del.

Vi i Miljöpartiet beklagar att regeringspartiet inte vågade testa om frågan om en allmän fiskevårdsavgift hade gått att få igenom i kammaren. Vi var ändå tre partier, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som ansåg att det var ett bra förslag. Tyvärr är den frågan död nu, såvitt jag kan bedöma. I stället har vi fått veta att regeringen avser att bekosta fiskevården på annat sätt.

I vårt särskilda yttrande har vi tagit upp ett av problemen, nämligen att det inte finns fungerande fiskevårdsområden på många ställen. Utifrån den verklighet vi befinner oss i nu anser vi att det är absolut nödvändigt att se över det fria handredskapsfisket, framför allt i de fem stora sjöarna, för att se om detta verkligen fick den önskade effekten för i första hand fisken.

När vi fick fritt fiske betydde detta naturligtvis att det blev lättare att fiska. Vi måste ändå se att fisket är en naturresurs som inte är helt gratis, med tanke på att även vattnen utsätts för påfrestningar från människor på många andra sätt. Dessa biotoper är också ofta hotade på grund av miljöförstöring. Även fiskarterna är ofta hotade på många olika sätt. Det behövs alltså pengar till fiskevård.

Ett sätt är att inrätta fiskevårdsområden och se till att dessa kan bedriva den fiskevård som behövs, men försummas, i dag. Vi anser precis som Carl G Nilsson att det är dags att se över det fria handredskapsfisket. Är det verkligen bra? Vi hoppas också på en diskussion om detta.

Frågan är för stor för att, som Moderaterna gjort, föra in ett sådan förslag i betänkandet. Den måste utredas och diskuteras i den process som är en del av demokratin i Sverige, nämligen att man diskuterar med alla som är intresserade av frågan för att kunna hitta en bra lösning som håller för framtiden.

Därför nöjer vi i Miljöpartiet oss med att foga ett särskilt yttrande till betänkandet, men vi vill flagga för att detta en fråga som vi anser att regeringen skall ta upp och se över, som ett led i att försöka skapa bättre möjligheter för fiskevård i framtiden.

Det är bakgrunden till det särskilda yttrandet. Jag hoppas att detta leder till att vi får en översyn. Jag är övertygad om att det kommer att ta ett tag innan det fria handredskapsfisket kan få en annan karaktär, men vi måste börja diskutera det. Fiskevården behöver pengar, det behövs resurser. Dessa resurser måste också kunna utnyttjas på bästa sätt. Jag yrkar alltså bifall till reservation 1 och i övrigt till hemställan.

Anf. 73 KAJ LARSSON (s)

Fru talman! I regeringens proposition 1995/96:8 föreslås ju vissa ändringar i fiskelagen och i lagen om EG:s förordningar om den gemensamma fiskeripolitiken. Bemyndigandena i fiskelagen utvidgas så att alla föreskrifter rörande fiskevården och uppgiftsskyldigheten för yrkesfisket kan meddelas med stöd av lagen.

Bestämmelserna om tillsyn och sanktioner rörande fiske finns för närvarande både i fiskelagen och i lagen om EG:s förordningar om den

Prot. 1995/96:34
8 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

gemensamma fiskeripolitiken. Bestämmelserna skall nu föras över till och samlas i fiskelagen. Dessutom förtydligas sanktionsbestämmelserna. I bilagan till fiskelagen preciseras omfattningen av det fria handredskapsfisket genom tillägget att fisket inte får bedrivas i form av angel-donsfiske eller med liknande metoder.

Fru talman! Det här är huvuddragen i regeringens förslag. Under våren 1993 beslutade riksdagen om en ny fiskelag. Den trädde i kraft den 1 januari 1994. Den nya lagstiftningen har därför endast verkat under en kortare tid. Det kan då tyckas att det är för tidigt att göra förändringar. Den föreslagna förändringen utesluter dock inte en mer samlad utvärdering av lagstiftningen när ytterligare erfarenheter har vunnits. Det handlar om en utvärdering dels av den nya lagens tillämpning, dels av deltagandet i den gemensamma fiskeripolitiken. En sådan utvärdering kommer naturligtvis också att omfatta redskapsbegränsningar för fritidsfisket. Det är regeringens avsikt.

Såväl fiskelagen som lagen om EG:s förordningar om den gemensamma fiskeripolitiken reglerar fiskeområdet. Detta har lett till vissa tillämpningsproblem. I propositionen föreslås att alla nationella regler för själva fisket samlas i fiskelagen. Övriga frågor om den gemensamma fiskeripolitiken, dvs. marknads- och strukturfrågor på fiskeområdet, skall även i fortsättningen regleras av lagen om EG:s förordningar om den gemensamma fiskeripolitiken.

Fru talman! Jag skall inte närmare gå in på att kommentera dessa förändringar. I stället skall jag nämna något om reservationerna. Av de fyra reservationer som har bifogats till betänkandet tar nr 1, från Miljöpartiet, och nr 3, från Moderata samlingspartiet, upp ungefär samma saker. Det handlar om kvoter och fiskedagar. Jag tror att det är väldigt farligt att här i riksdagen ge sig in på att styra fiskedagarna; hur många de skall vara, hur det skall vara med fiskekvoterna osv. I de regler som finns i dag har vi delegerat detta till Fiskeriverket. Det är Fiskeriverket som har hand om den beståndsvårdande delen.

På Warszawakonferensen träffas Östersjöländerna varje år. Där är det nu EU som för Sveriges talan under förhandlingarna. I denna årliga konferens fastställs kvoten för fisket. Detta år, alltså 1995, fick vi t.ex. fiska 100 000 ton torsk i Östersjön. I september ökades det på med ytterligare 20 000 ton. För 1996 är kvoten fastställd till 165 000 ton. Yrkesfiskarna i Sverige kan alltså fiska betydligt mer nästa år.

Problemet under innevarande år har varit att man har haft tredagarsfiske, eftersom tillgången på fisk har varit för dålig. Nästa år kommer det med säkerhet att bli femdagarsfiske. Det går till på det sättet att yrkesfisket först, genom sin torskkommitté osv., tar ställning till hur man skall fiska – vilka fiskedagar och hur många – samt till under vilken period man skall fiska. Därefter fastställs detta av Fiskeriverket.

Skulle vi i lag styra fisket från riksdagens bänkar och säga att man får fiska fem eller tre dagar och de och de månaderna, så tror jag att det skulle innebära väldiga faror. Det förändras ju från år till år. Biologernas rekommendation för 1995 var t.ex. ett nolluttag av fisk. Det finns alltså väldiga variationer i detta avseende, och det är därför Fiskeriverket som styr. Därför yrkar jag avslag på reservationerna 1 och 3.

Sedan gäller det reservation nr 2 om fiskerätten i enskilt vatten. Carl G Nilsson vidrörde ju detta med det fria handredskapsfisket. Det är just det reservationen tar upp. Jag vill än en gång säga att det här har diskuterats förr. I nästan varje fiskedebatt för Moderaterna fram det fria handredskapsfisket. Jag vill säga till Carl G Nilsson att det fria handredskapsfisket har kommit för att stanna så länge Socialdemokraterna regerar.

Det har under åren gjorts två utredningar och utvärderingar av det fria handredskapsfisket, av Fiskeriverket och av Naturvårdsverket. Dessa utredningar har inte kunnat finna något negativt. Jag yrkar alltså avslag på reservation 2.

Den sista reservationen, av Miljöpartiet, handlar om katalysatorer för fartyg. Detta är naturligtvis viktigt, Gudrun Lindvall, det håller jag helt med om. Det är viktigt att titta på miljöproblemen ute till havs. Men beskrivningen på s. 15-16 i betänkandet redovisar klart både det internationella arbetet och det arbete som bedrivs på det nationella planet. Jag tycker att denna redovisning är fullt tillräcklig för att man skall se hur arbetet fortgår. Det är också en markering av hur viktigt vi tycker att detta är.

Därför tycker jag inte riktigt att ett ställningstagande till om det skall vara katalysatorer på fartyg eller ej hör hemma i fiskelagen. Låt oss i stället avvakta det arbete som pågår på regeringsplanet och på det internationella planet. Låt oss se vad resultatet blir. Därefter kan vi ta upp diskussionen. Jag delar dock uppfattningen att det är viktiga saker.

Till sist, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 74 CARL G NILSSON (m) replik

Fru talman! Kaj Larsson säger att det fria fisket har kommit för att stanna. Detsamma sade han en gång i tiden också om den allmänna fiskevårdsavgiften. Det förslaget innebar ju att det fria fisket skulle upphöra, eftersom alla skulle betala.

Jag sade, och jag vill upprepa, att jag inte vill stänga dörren för ett allmänt resonemang om hur vi skall kunna få fiskevården att fungera på de områden där handredskapsfisket i dag är fritt. Jag repeterar också att det tydligen finns ett alltmer utbrett stöd – om jag läser detta betänkande rätt har vi en riksdagsmajoritet – för att ompröva eller att diskutera när det gäller hur vi skall få fiskevården att fungera. Jag är förut-sättningslöst öppen för sådana resonemang.

Anf. 75 KAJ LARSSON (s) replik

Fru talman! Jag sade aldrig att den allmänna fiskevårdsavgiften kommit för att stanna. Tyvärr kom den ju inte så långt. Hade vi fått en allmän fiskevårdsavgift, hade vi också fått en garanti för att kunna bedriva en bra fiskevård i vårt land. Nu har man sagt att det skall finansieras på annat sätt, eventuellt över statsbudgeten. Men fiskevården går ändå en osäker framtid till mötes. Den är beroende av hur det finansiella läget är och av hur mycket medel som kommer via statsbudgeten

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändringar
i fiskelagen, m.m.*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

eller av om man kan finna andra finansieringsvägar. Hade vi fått fiskevårdsavgiften hade vi haft en betydligt bättre garanti.

Anf. 76 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Det är naturligtvis en parlamentariskt märklig situation att Kaj Larsson från regeringspartiet beklagar att den allmänna fiskevårdsavgiften inte kommer till stånd, för det gör jag också. Som det verkar skulle det ha funnits mycket goda möjligheter att få igenom en allmän fiskevårdsavgift, vilket vi från Miljöpartiets sida gärna hade sett. Vi väckte en sådan motion redan 1990, tror jag det var, för att vi skulle få en avgift.

Vi menar, precis som Kaj Larsson säger, att det behövs pengar till fiskevård. Det är också bakgrunden till det särskilda yttrande som Maggi Mikaelsson och jag har skrivit. Alternativet till allmän fiskevårdsavgift är faktiskt fungerande fiskevårdsområden i alla vatten. Vi har skrivit i det särskilda yttrandet att vi i princip menar att alla svenska vatten skall ingå i fungerande fiskevårdsområden.

Fru talman! Jag hoppas verkligen att Kaj Larsson inte menar att det här uttalandet från socialdemokraterna är så kategoriskt som det låter, att man inte ens är intresserad av att diskutera. Jag förmodar att vi egentligen har samma mål, nämligen att se till att fiskevården kan skötas på ett bra och rationellt sätt.

Får vi fungerande fiskevårdsområden i alla vatten, ja, då har vi kommit ifrån det Kaj Larsson talar om, att risken finns att pengar till detta är mycket osäkra på grund av budgetläget.

Anf. 77 KAJ LARSSON (s) replik

Fru talman! Jag vill vända mig till Gudrun Lindvall och säga att för socialdemokratisk del är fiskevården oerhört viktig. Det hoppas jag att vi har markerat.

När det gäller pengar till detta område har jag redovisat att vi lever under en osäker tid. Men Fiskeriverket har ju, som vi har diskuterat i utskottet, redovisat att det finns ett årligt behov av fiskevård i Sverige för 65 miljoner kronor.

Vi socialdemokrater anser att det fria handredskapsfisket har kommit för att stanna, men diskutera kan vi alltid göra.

Anf. 78 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Om vi är överens om att det behövs 65 miljoner till fiskevård kan de tas in på flera sätt. Antingen betalar staten det hela eller också ser man till att de här 65 miljonerna betalas genom att människor köper fiskekort i fungerande fiskevårdsområden. Såvitt jag kan bedöma skulle det vara ett alternativt sätt att få in pengar till fiskevård. Jag har litet svårt att förstå varför Kaj Larsson tycker att det är så viktigt att pengarna just skall gå via statskassan. Det viktigaste borde väl vara att pengar kommer fiskevården till del.

Jag hoppas att de här diskussionerna, även de om det fria handredskapsfisket, kan föras på ett förutsättningslöst sätt. I annat fall måste jag säga precis som Carl G Nilsson, att det verkar som om det finns

ganska många partier som är intresserade av att se över detta, kanske till och med en majoritet i kammaren.

Anf. 79 KAJ LARSSON (s) replik

Fru talman! Det har redovisats i en utredning som vattenägarna har gjort att det kommer in ungefär 25 miljoner kronor från kortförsäljning. Det innebär, Gudrun Lindvall, – och jag undrar om Gudrun Lindvall är beredd att gå i spetsen för detta – att man måste tredubbla kortavgifterna för att få in den nivå som behövs till fiskevård.

Anf. 80 STIG GRAUERS (m)

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservation nr 2.

I betänkandet om ändring av fiskelagen behandlas bl.a. en motion, Jo408, under rubriken Fiskets miljöfrågor. Motionen tar upp en mycket allvarlig miljöfråga, dumpning av krigsmateriel i Skagerrak. Man uppskattar att 17 000 ton dumpats där under och efter andra världskriget. Av dessa 17 000 ton beräknas upp till 5 000 ton vara senapsgas.

Senapsgasen är en mycket giftig stridsgas. Denna gas ligger bl.a. på de bohuslänska kustfiskarnas ordinarie fångstplatser, och det händer outhärligen att det kommer upp senapsgas när det sker trålfiske i området.

Förra året fick två fiskebåtar – ”Stjärnfors” från Fisketången och ”Kairo” från Smögen – senapsgas i trålen. Såväl de bägge båtarna som besättningarna behövde genomgå en mycket omfattande saneringsprocess. En sådan sanering tar lång tid, och båtar och besättning tvingas under saneringsarbetet att ligga i hamn under flera dygn, med höga kostnader och stort inkomstbortfall som följd.

I betänkandet anför utskottet att en arbetsgrupp inom HELCOM kartlagt området för dessa dumpningar. Det har då bekräftats att dumpning skett just utanför Måseskärsområdet i Skagerrak. Under mars månad i år antog HELCOM riktlinjer beträffande skyddsåtgärder. Mot bakgrund av dessa anser utskottet att yrkandet i motionen kan lämnas utan åtgärd.

Fru talman! Självklart kan man resonera som utskottet gjort. Man skall emellertid komma ihåg att skyddsåtgärder ombord inte förhindrar senapsgas från att fastna i trålarna. Likaså undanröjer inte skyddsföreskrifter kostnader för tidsspillan vid sanering.

Fru talman! De dumpningar som skett är ett stort miljöhot mot västkustfiskarna. Frågan kräver en lösning som innebär att hotet mot näringen undanröjs. Tills detta har skett borde drabbade båtar och besättningar enligt min uppfattning ha garanterad ersättning om de får senapsgas i sina trålar.

Anf. 81 PER LAGER (mp)

Fru talman! Fisket utmed våra kuster har varit, är och förblir också förhoppningsvis i fortsättningen en viktig näring, framför allt för våra kustsamhällen. Fortfarande är tusentals fiskare sysselsatta i det kustnära, men också beståndsbevarande, fisket. Varje fiskare sysselsätter i genomsnitt fem andra i kringnäringar. Småskaligt, mer stationärt fiske

Prot. 1995/96:34
8 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

är dessutom både energisnålt och miljövänligt i förhållande till det storskaliga som bedrivs av ”kringresande” fiskefartyg av helt andra dimensioner. Ett selektivt, resursbevarande fiske är alltså ett viktigt led i det hållbara samhällets strategi.

Problemet i dag är just att fiskefartygen, dvs. båtarna över 12 meter, med sina stora fångstredskap redan i början av året kan ta upp hela årets kvot. När det gäller torsk, där kvoterna är säsongindelade, sker nu tyvärr på det här sättet slutfiskning i början av varje kvotperiod. Kustfiskebåtarna med sina enklare redskap har ingen möjlighet att konkurrera om kvoten. Resultatet blir att den jämna tillgången på fisk till de lokala fiskmarknaderna rycks undan, samtidigt som kustfiskarna förlorar sin utkomst. Fiskbestånden har ingen möjlighet att utvecklas i takt med utfiskningen.

Men det är ändå viktigt att Fiskeriverket säsongindelade de övriga svenska kvoterna så som nu gäller för torsk och, vilket är särskilt betydelsefullt, att en tillräckligt stor andel avsätts regionalt och garanteras det kustnära fisket. Det vore också lägligt att utreda ett resursfördelningssystem liknande det engelsk-skotska, där det periodvis avsätts en kvot till olika godkända producentorganisationer, baserad på anslutna fiskelags historiska infiskning. Det skulle kunna ge kustfisket en trygghet som länge saknats.

Jag vill också säga att det är värt att satsa resurser på att komma till rätta med fusket inom fisket. Sådant förekommer tyvärr. T.ex. kan fiskefartyg som tagit upp sin ranson av torsk i Östersjön fylla lastrummen igen – just nu finns det nämligen gott om torsk i Östersjön – och landa fångsten på Jylland under förespegling att den tagits upp i Skagerrak. Så får det givetvis inte gå till.

Fiskeriverket handlade faktiskt snabbt och positivt för några veckor sedan när just torskkvoten visade sig vara slut i Skagerrak. Man tog hänsyn till det kustnära fisket genom att låta båtar under 100 bruttoton få fortsätta fiska torsk – ett viktigt beslut för de bohuslänska fiskarna.

Fru talman! I Miljöpartiets motion om det kustnära fisket beskriver vi bl.a. de här problemen. Jag vill med dessa ord yrka bifall till Miljöpartiets reservation nr 1, mom. 1.

Anf. 82 KAJ LARSSON (s) replik

Fru talman! När det gäller kvoterna skall man ha i minne att det inte är fritt att fiska hur som helst, utan att man har veckokvoter. Ännu en gång är det viktigt att understryka att det är de kunskaper som finns – både hos yrkesfisket, som lägger den första grundstenen, och hos Fiskeriverket – som fastställer detta.

Jag tror att man är ganska överens. I yrkesfiskets torskfiskekommitté finns både det småskaliga och det storskaliga fisket representerat, alltså både garnfiskare och trålfiskare.

Sedan vill jag också understryka att vi inte skall vara för negativa till det storskaliga fisket. Vi behöver i Sverige både storskaligt och småskaligt fiske. Hade vi inte haft det storskaliga fisket så hade vi inte haft de kvoter i Östersjön som vi har. Det är de historiska siffrorna som ligger till grund för Sveriges kvot i Östersjön i dag.

Anf. 83 PER LAGER (mp) replik

Fru talman! Det kan nog vara sant, Kaj Larsson. Men det som är viktigt för oss är att värna om det kustnära, resursbevarande fisket, eftersom det trots allt är det som är mest illa utsatt. Därför är det viktigt att kvotindelning för de andra arterna sker, precis som för torsken, och att man också ser till att det regionalt garanteras särskilda kvoter, just för att man skall kunna hålla i gång de små fiskeflottor som finns utefter alla våra kuster.

Anf. 84 MAGGI MIKAELSSON (v)

Fru talman! Jag tror att vi som jobbar med fiskefrågor och även många andra är överens om målen, att det är viktigt att få en bra fiskevård. Annars kommer det faktiskt inte att finnas någon fisk att fiska. Det sker mycket ute i samhället i dag, mycket miljöförstöring och förstöring av olika fiskebiotoper, så här tror jag det finns en bred samsyn.

Jag tror också att det finns en samsyn i hur viktigt det är att gemene man på ett enkelt sätt och utan stora kostnader skall kunna komma ut och nyttja den här resursen. Det ligger ingen motsättning i det. Men det man kan diskutera är om just det fria handredskapsfisket är det bästa sättet just i dag.

Vi har skrivit ett särskilt yttrande där vi från Miljöpartiets och Vänsterpartiets sida tryckt på att det är viktigt att få till stånd livskraftiga bestånd av olika fiskarter. Målet skall vara att i princip alla svenska fiskevatten skall ingå i fungerande fiskevårdsområden.

Man kan diskutera var detta inte är möjligt. Jag kan tänka mig att ett ställe där det möjligen är svårt att bilda fiskevårdsområden är Västkusten. Där har saltvattnet en speciell karaktär, och fiskevården sker på ett annat sätt.

Vi tycker att det är viktigt att man har en översyn. Med flera fungerande fiskevårdsområden får man också ett större underlag för att t.ex. ta ut en avgift så att man får statlig insyn i och hjälp med att styra dessa medel.

Man måste nämligen också inse att inte alla fiskevårdsområden i dag fungerar särskilt bra. Under den period då vi diskuterade den fiskevårdsavgift som inte blev av var det många som hörde av sig. Även till mig har det framförts kritik mot fiskevårdsområden som faktiskt inte fungerar utan snarare blir en bromskloss. Det kan därför finnas goda skäl att se över även hur de fiskevårdsområden som finns fungerar.

Genom att bygga ut det här systemet får man ett brett underlag, och som Gudrun Lindvall tidigare sade ingår 75 % av de rinnande vattnen i dag inte i några fiskevårdsområden. Det är självklart att om man får ett system med ett lokalt engagemang när det gäller fiskevårdsåtgärder, får man också bättre möjligheter till en bra fiskevård. Det blir också lättare att ge gemene man möjligheter till ett billigt och bra fiske.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 6 §.)

Prot. 1995/96:34
8 december

*Ändringar
i fiskelagen, m.m.*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Vidareutveckling av
systemet med miljö-
klasser för fordon m.m.*

6 § Vidareutveckling av systemet med miljöklasser för fordon m.m.

Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU6

Vidareutveckling av systemet med miljöklasser för fordon m.m. (prop. 1995/96:6)

Anf. 85 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m)

Fru talman! Betänkande JoU6 behandlar regeringens proposition om vidareutveckling av systemet med miljöklasser för fordon, som innebär att elbilar och s.k. hybridbilar skall hänföras till var sin ny miljöklass, 1 E och 1 H.

Det är alldeles utmärkt bra, och vi tillstyrker det gärna. Det innebär att dessa fordon blir befriade från den årliga fordonsskatten de fem första åren, och därmed premieras den som tänker och handlar miljömässigt och kanske vågar sig på en större investering i ny och miljövänlig teknik när han skall byta sin gamla bil.

Den här typen av miljöstyrning ställer vi moderater oss positiva till, och jag hade gärna sett att den kunde tillämpas på flera områden – på fastighetsskattens område t.ex.; där straffbeskattar man i stället den typen av investeringar, men det är en annan fråga, som skall debatteras här i en interpellationsdebatt på tisdag nästa vecka.

Miljöklasssystemet har bidragit till att bilindustrin prioriterat teknikutveckling i miljömässig riktning, och många personbilar med avancerad avgasrening har det sista året introducerats på marknaden. Under 1994 tillhörde var tredje såld personbil miljöklass 2 eller 1, de flesta 2.

Men man kan också, som utskottet mycket riktigt gör i sitt betänkande, konstatera att för tunga fordon – lastbilar och bussar – har miljöklassningssystemet inte alls slagit igenom här i Sverige. Det säljs, fru talman, inte en enda lastbil eller buss i miljöklass 1 eller 2, utan alla hänförs till miljöklass 3, trots att bilarna i denna klass beläggs med en försäljningsskatt på upp till 65 000 kronor.

Vi kan alltså slå fast att systemet med miljöklassning fungerar när det gäller personbilar men inte när det gäller tunga fordon. Det är naturligtvis inte tillfredsställande och leder självklart inte till några positiva miljöeffekter.

Detta tar vi moderater fasta på i vår reservation nr 1, där vi pekar på det här problemet och menar att regeringen omedelbart bör analysera situationen och återkomma till riksdagen med förslag om hur vi skall få fart på försäljningen av tunga fordon i miljöklass 1 och 2.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen nr 1.

Anf. 86 MAGGI MIKAELSSON (v)

Fru talman! Jag vill säga några ord om reservation 2 i det här betänkandet. Vi har avgivit den tillsammans med Miljöpartiet, och den grundas på en miljöpartistisk motion.

Ibland är det ju bra att inte hasta fram besked och att se till att man har bra underlag, men ibland är det också negativt att skjuta upp och

skjuta upp och hela tiden tillsätta nya utredningar. Det tycker jag att man gör när man i det här betänkandet inte vill tillgodose yrkandet i den här motionen.

Det finns ju redan en utredning, Miljöklassutredningen, som har föreslagit att man skall införa en koldioxidkoefficient i miljöklasssystemet, och då är det bara att dra ut på tiden i onödan att inte med en gång införa det här systemet. Som vi har skrivit i reservationen är det inte förenligt med en offensiv miljöpolitik att skjuta upp det här beslutet ytterligare en gång. För att spara tid nöjer jag mig med att härmed yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 87 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Jag vill också yrka bifall till reservation 2, som också Vänstern har ställt sig bakom, med anledning av den motion som Miljöpartiet har väckt. Det är förvånande att det inte är fler partier som har ställt sig bakom den. Det är precis som Maggi Mikaelsson säger – det går en skiljelinje mellan de partier som är intresserade av en offensiv miljöpolitik och dem som är nöjda med det som är i dag.

Det finns mycket bra i det här betänkandet, som handlar om hybrid- och elbilar, som bygger på en teknik som säkert kommer att komma stort. Än så länge är den litet för dyr. Det kanske blir när *hon* byter bil som familjen köper elbil. Det är faktiskt i dag ofta kvinnorna som är intresserade av den nya tekniken och som kanske också vågar prova den. Jag är övertygad om att både elbilar och hybridbilar är någonting som hör framtiden till och som säkert kommer, framför allt när priserna blir litet lägre.

Det som tas upp i den här reservationen är att vi skulle vilja införa en koldioxidkoefficient i miljöklasssystemet. Det har utretts mycket ordentligt av Miljöklassutredningen, som också föreslog att man skulle införa en koldioxidkoefficient. Man har också lagt fram mycket detaljerade förslag om hur det skulle gå till. Man menade att man skulle kunna göra koldioxidkravet neutralt i förhållande till bilens storlek genom att koppla det till ett rymdindex.

När ett förslag har kommit så långt som det här förslaget från Miljöklassutredningen har gjort och också skulle innebära att vi fick ett bättre ”miljöstuk” på miljöklasssystemet är det enligt min mening märkligt att det inte finns ett intresse för att genomföra det. Jag har också svårt att förstå varför det i vissa fall inte införs saker när de är så väl utredda som det här.

Här har vi ett bra förslag som är tekniskt helt genomförbart, och Miljöklassutredningen har sagt att det här borde vara möjligt att införa fr.o.m. 1997 års modeller för lätta fordon. Jag kan bara med beklagande konstatera att intresset här i kammaren för en offensiv miljöpolitik är litet. Det har visat sig vara mycket svårt att få igenom radikala miljöförslag. Fru talman! Jag måste säga att man alltmer börjat hänvisa till det som hände 1990 och 1991, och det får väl räknas fru talmannen till godo.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2 och i övrigt till hemställan i betänkandet.

Prot. 1995/96:34
8 december

*Vidareutveckling av
systemet med miljö-
klasser för fordon m.m.*

Prot. 1995/96:34
8 december

*Vidareutveckling av
systemet med miljö-
klasser för fordon m.m.*

Anf. 88 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Peter Weibull Bernström har redan berättat litet om innehållet i det här betänkandet från jordbruksutskottet. Det bygger ju på regeringens proposition om vidareutveckling av systemet med miljöklasser för fordon. Grundbulten i betänkandet är att man föreslår att miljöklasssystemet enligt bilavgaslagen kompletteras med klasserna 1 E för elbilar och 1 H för hybridbilar.

Det finns också några andra moment, som rör tillverkarens åtagande när det gäller att avhjälpa brister i avgassystemet och frågan om ett förenklat certifieringsförfarande.

Jag tycker att man kan slå fast att behandlingen i utskottet och redovisningen av den diskussionen i betänkandet visar att det finns en gedigen samsyn i de här frågorna.

Det finns två reservationer till betänkandet. Den ena är moderat, och den andra är från Miljöpartiet och Vänsterpartiet, men de rör frågor där vi i grunden är rörande överens om attityden.

Den moderata reservationen gäller miljöklasssystemets genomslag på tunga fordon. Utskottets majoritet delar motionärernas och även reservanternas uppfattning att miljöklasssystemet för tunga fordon beklagligtvis har fått dåligt genomslag. Vi redovisar i utskottet också att det pågår arbete som en följd av direktiven till Skatteväxlingskommittén och till Energikommisionen. Man har alla skäl att avvakta de två utredningarna – resultatet av den ena lär komma vilken dag som helst – innan man sätter ned foten i frågan om hanteringen av de tunga fordonen.

Vad gäller Miljöpartiets och Vänsterpartiets reservation om införlivandet av en koldioxidkoefficient i miljöklasssystemet är det riktigt, som både Gudrun Lindvall och Maggi Mikaelsson har berättat, att det finns skäl för ett sådant införlivande. Detta har också mycket riktigt redovisats av Miljöklassutredningen.

Det pågår dock ett arbete inom Naturvårdsverket inom ramen för projektet Ett miljöanpassat transportsystem. Det finns alla skäl att vänta tills detta arbete är klart innan man utformar de olika detaljerna i den här koefficienten. Vi hänvisar också till detta från utskottet. Det är viktigt att understryka, fru talman, att enigheten om strömfäran i det här arbetet är i det närmaste total, även om det finns litet olika syn på det rent konkreta genomförandet av flera av förslagen.

Med denna utgångspunkt, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 89 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik

Fru talman! Om nu utskottet, som Lennart Daléus säger, delar vår syn att det bör göras något för att försäljningen av lastbilar och bussar i miljöklasserna 1 och 2 kommer i gång, är det litet beklagligt att majoriteten inte har velat stödja vår reservation och göra ett tillkännagivande till regeringen. Även om utredningar pågår tycker jag att det vore bra om riksdagen ville trycka på genom att göra ett uttalande.

Det finns fortfarande tid att ändra sig och stödja reservationen. Vi kommer då kanske dessutom snabbare i mål i eftermiddag.

Anf. 90 LENNART DALÉUS (c) replik

Fru talman! Jag får tacka för erbjudandet att instämna i reservationen, men det är inte så allvarligt som Peter Weibull Bernström säger. Utskottet konstaterar att miljöklasssystemet för tunga fordon har fått dåligt genomslag, men vi pekar tydligt på de två utredningar som är i faggorna, Energikommissionen och Skatteväxlingskommittén. Dessa berör just de här frågorna.

Jag tycker inte att en iver att göra ett tillkännagivande till regeringen redan nu, innan resultatet av dessa utredningar föreligger, är tillräckligt skäl för att avge en reservation. Jag kommer alltså inte att stödja denna reservation, fru talman.

Anf. 91 INGEMAR JOSEFSSON (s)

Fru talman! Jag instämmer till stora delar i Lennart Daléus inlägg men vill göra några ytterligare kommentarer.

Ingen har nämnt att det förslag som nu lagts fram faktiskt innebär en smärre förbättring också för konsumenterna. I fall där bilprovningen påpekar att konsumenterna har problem med avgassystemen skall dessa åtgärdas via producenten/tillverkaren. I propositionen föreslås att också brister som påpekas av märkesverkstäder skall åtgärdas genom producentens försorg. Detta förslag skall genomföras den 1 januari.

Jag tycker att det är skäl att visa på att konsumenterna härigenom får en något bättre ställning än tidigare.

Vad gäller reservationerna vill jag säga att det av propositionen framgår att en komplettering på sikt kan ske med både koldioxid- och bullerkrav. Gudrun Lindvall säger att en tidigare utredning skulle ha haft ett färdigt förslag. Det är inte sant. Man visade på möjligheter men hade inte utarbetat ett färdigt förslag. Därför finns det inte ett sådant att falla tillbaka på.

Jag yrkar därför nu avslag på reservationerna och bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

JoU5 Ändringar i fiskelagen, m.m.

Mom. 1 (föreskrifter om fisket m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (mp)

Votering:

276 för utskottet

15 för res. 1

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1995/96:34

8 december

*Vidareutveckling av
systemet med miljö-
klasser för fordon m.m.*

Prot. 1995/96:34
8 december

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 138 s, 68 m, 19 c, 22 fp, 18 v, 11 kds

För res. 1: 15 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 c, 4 fp, 4 v, 3 mp, 4 kds

Mom. 5 (fiskerätten i enskilda vatten)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

Votering:

203 för utskottet

69 för res. 2

21 avstod

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 19 c, 22 fp, 4 v, 8 mp, 11 kds

För res. 2: 69 m

Avstod: 14 v, 7 mp

Frånvarande: 22 s, 11 m, 8 c, 4 fp, 4 v, 3 mp, 4 kds

Elisa Abascal Reyes (mp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU6 Vidareutveckling av systemet med miljöklasser för fordon m.m.

Mom. 1

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 2 (miljöstimulanser på transportområdet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

224 för utskottet

68 för res. 1

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 19 c, 21 fp, 18 v, 15 mp, 11 kds

För res. 1: 68 m

Frånvarande: 21 s, 12 m, 8 c, 5 fp, 4 v, 3 mp, 4 kds

Mom. 3 (införande av en koldioxidkoefficient i miljöklasssystemet)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp)

Votering:
257 för utskottet
37 för res. 2
55 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 65 m, 19 c, 22 fp, 11 kds
För res. 2: 4 m, 18 v, 15 mp
Frånvarande: 21 s, 11 m, 8 c, 4 fp, 4 v, 3 mp, 4 kds

Prot. 1995/96:34
8 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

7 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Skrivelse
1995/96:30 EU:s regeringskonferens 1996

Lagutskottets betänkanden
1995/96:LU4 Års- och koncernredovisning
1995/96:LU14 Reglering av s.k. fakturaskojeri i marknadsföringslagen

Utrikesutskottets betänkanden
1995/96:UU1 FN inför framtiden
1995/96:UU9 Verksamheten inom Europarådet

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1995/96:SfU2 Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.

Trafikutskottets betänkanden
1995/96:TU5 Vissa frågor inom Luftfartsverkets område m.m.
1995/96:TU6 Köp av interregional persontrafik på järnväg
1995/96:TU7 Gotlandstrafiken

Jordbruksutskottets betänkande
1995/96:JoU7 Finansiering av tilläggsavgift för mjölkkvoter, m.m.

Bostadsutskottets betänkanden
1995/96:BoU3 Ändringar i bostadsrättslagen m.m.
1995/96:BoU4 Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten, m.m.

8 § Kammaren åtskildes kl. 13.40.

Prot. 1995/96:34
8 december

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 4 § anf. 34
(delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 50 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1995/96:34
8 december

1 § Val av en ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet	1
Anf. 1 BIRGIT FRIGGEBO (fp)	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott.....	1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatte-	
 rats den 7 december.....	1
SkU12 Mervärdesskatt på dagstidningar	1
NU7 Insättningsgaranti	2
4 § Ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan	3
Konstitutionsutskottets betänkande 1995/96:KU12	3
Anf. 2 BIRGIT FRIGGEBO (fp)	3
Anf. 3 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	6
Anf. 4 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	9
Anf. 5 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	10
Anf. 6 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	10
Anf. 7 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	10
Anf. 8 KENNETH KVIST (v)	11
Anf. 9 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	12
Anf. 10 KENNETH KVIST (v) replik	12
Anf. 11 INGER DAVIDSON (kds)	12
Anf. 12 PÄR-AXEL SAHLBERG (s).....	14
Anf. 13 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	18
Anf. 14 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	18
Anf. 15 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	19
Anf. 16 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	19
Anf. 17 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	19
Anf. 18 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	20
Anf. 19 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	20
Anf. 20 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	21
Anf. 21 KENNETH KVIST (v) replik	21
Anf. 22 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	21
Anf. 23 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)	22
Anf. 24 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	23
Anf. 25 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik	23
Anf. 26 KENNETH KVIST (v) replik	24
Anf. 27 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik	24
Anf. 28 KENNETH KVIST (v) replik	24
Anf. 29 PETER ERIKSSON (mp)	24
Anf. 30 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik.....	26
Anf. 31 PETER ERIKSSON (mp) replik.....	26
Anf. 32 Civilminister MARITA ULVSKOG (s).....	26

Prot. 1995/96:34
8 december

Anf. 33	PETER ERIKSSON (mp) replik	28
Anf. 34	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	29
Anf. 35	PETER ERIKSSON (mp) replik	29
Anf. 36	BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	29
Anf. 37	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	30
Anf. 38	BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	30
Anf. 39	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	31
Anf. 40	KENNETH KVIST (v) replik	31
Anf. 41	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	31
Anf. 42	KENNETH KVIST (v) replik	31
Anf. 43	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik.....	32
Anf. 44	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	32
Anf. 45	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik.....	32
Anf. 46	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	33
Anf. 47	LARS HJERTÉN (m).....	33
Anf. 48	BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	34
Anf. 49	LARS HJERTÉN (m) replik	35
Anf. 50	ANDERS SVÄRD (c).....	35
Anf. 51	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	37
Anf. 52	ANDERS SVÄRD (c) replik.....	38
Anf. 53	EVA ZETTEBERG (v).....	38
Anf. 54	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	41
Anf. 55	EVA ZETTERBERG (v) replik	41
Anf. 56	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	42
Anf. 57	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	42
Anf. 58	EVA ZETTERBERG (v) replik	43
Anf. 59	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	43
Anf. 60	GUSTAF VON ESSEN (m).....	44
Anf. 61	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	45
Anf. 62	GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	46
Anf. 63	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	46
Anf. 64	GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	46
Anf. 65	LENNART HEDQUIST (m).....	46
Anf. 66	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	48
Anf. 67	LENNART HEDQUIST (m).....	48
Anf. 68	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	49
Anf. 69	LENNART HEDQUIST (m).....	49
Anf. 70	Civilminister MARITA ULVSKOG (s)	49
Beslut	49	
Beslut om samlad votering	51	
5 § Ändringar i fiskelagen, m.m.	51	
Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU5	51	
Anf. 71	CARL G NILSSON (m).....	51
Anf. 72	GUDRUN LINDVALL (mp)	52

Anf. 73 KAJ LARSSON (s).....	53
Anf. 74 CARL G NILSSON (m) replik	55
Anf. 75 KAJ LARSSON (s) replik.....	55
Anf. 76 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	56
Anf. 77 KAJ LARSSON (s) replik.....	56
Anf. 78 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	56
Anf. 79 KAJ LARSSON (s) replik.....	57
Anf. 80 STIG GRAUERS (m)	57
Anf. 81 PER LAGER (mp)	57
Anf. 82 KAJ LARSSON (s) replik.....	58
Anf. 83 PER LAGER (mp) replik.....	59
Anf. 84 MAGGI MIKAELSSON (v).....	59
(Beslut fattades efter 6 §.).....	59

Prot. 1995/96:34
8 december

6 § Vidareutveckling av systemet med miljöklasser för fordon m.m.	60
Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU6.....	60
Anf. 85 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m)	60
Anf. 86 MAGGI MIKAELSSON (v).....	60
Anf. 87 GUDRUN LINDVALL (mp).....	61
Anf. 88 LENNART DALÉUS (c).....	62
Anf. 89 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik	62
Anf. 90 LENNART DALÉUS (c) replik.....	63
Anf. 91 INGEMAR JOSEFSSON (s)	63
Beslut.....	63
JoU5 Ändringar i fiskelagen, m.m.	63
JoU6 Vidareutveckling av systemet med miljöklasser för fordon m.m.	64
7 § Bordläggning	65
8 § Kammaren åtskildes kl. 13.40.	65